

GRAFIKAI SZEMLE

NAVI FOLYÓIRAT A
GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTI: TÁNAY JÓZSEF
FŐMUNKATÁRS: NOVÁKI ÉSZŐ

BUDAPEST 1906 VII

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ-
HIVATAL

Budapest V, Hold-utca 7

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK
HIVATALOS KÖZLÖNYE

ELŐFIZETÉSI ÁR

Egész évre 4 kor., fél évre 2 kor.
Egyes szám ára 40 fillér

Jelentés a szaktanfolyamainkról.

II. ciklus.

Tartama: 1905 november 13-tól december 17-ig.

9. **Nyomatató-sajtók szerkezete.** Előadások minden szerdán este $1/28$ órától $1/210$ -ig. Előadó: *Janovszky János*. Hallgatók: Batta Lajos, Fáber Rezső, Horváth Lajos, Kaufmann Dezső, Lierer Vilmos, Markovits Kálmán, Martin Sándor, Szabó Róbert; összesen 8.

A gépmesternek az a fő erőssége, ha a kezelésére bízott gépnek minden porcikáját alaposan ismeri, minden nyomtatásbeli fönnakadásnak az okát rögtön eltalálja s azokat aprólékos jelek — például a zakatolásnak a rendestől eltérő hangjai révén — előre fölismeri, s egyszersmind megakadályozni képes. Ügyszólván kriteriuma lehet a gépmesterek ügyességének, hogy teljesen kifogástalan kivitelű s gyakran sokféle munkából melyik tud bizonyos hosszabb idő alatt több nyomást fölmutatni.

Ezerféle aprólékos okuk lehet a nyomtatásbeli zavaroknak. A legtöbbje olyan, hogy az ok fölismerése esetén egy-kettőre végét lehet vetni a fönnakadásnak is. A fő dolog, hogy a gépmester ismerje a sajtó egyes alkatrészei működésének a törvényeit.

A nyomtatás közben előforduló zavarok leggyakoribb esete az, hogy a nyomat kettőződik. Nagyon sok oka lehet ennek, de a legtöbbször mégis csak a hengerborításban találjuk meg a fő-fő okot. Különösen ha a gép új: a hiba majdnem mindig a henger borításában rejlik, amely vagy vastagabb vagy vékonyabb a szükségesnél. Hogy a két eshetőség közül melyik az igazi ok, úgy tudjuk meg, hogy a levonatot összemérjük a forma hosszával. Ha a levonat hosszabb, mint a forma: akkor a borítás túlságosan vastag; ha pedig rövidebb: akkor túlságosan vékony. Ugyanezt a kérdést olyanformán is eldönthetjük, hogy figyelmesen megnézzük a duplázódó nyomtatványt. Ha a kettőződés hátrafelé esik: vastag a borítás, a nyomóhenger nagy körületénél fogva előbb teszi meg az utat, mint a forma; ha pedig a duplázódás előre esik: gyöngye a borítás.

A tengelyágak kimelegedése is jókora zavarokat okozhat a nyomdai üzemben, bár a gyorsajtók viszonylag lassú járása következtében megközelítőleg sem oly veszedelmeseket, mint például a vasuti üzemben. A tengelyágak a mi közönséges gyorsajtóinkon rendszerint csak éppen hogy kimelegednek, a nélkül, hogy a vészes pörkölődés fokát érné el a kimelegedés. Legfő orvossága e bajnak a gép lelkiismeretes kenése. Mert a gép járása közben — legyen bár az egymással érintkező és gyorsan mozgó fémfölület még olyan síma — bizonyos fokú dörzsölődés áll elő, amelyet ha a lehető legcsekélyebb mértékre nem redukálunk, az illető alkotórészek fölmelegednek s ha éppen pörkölődés nem is áll elő: érintkező részük feldörzsölődik, illetőleg kimaródik. A kenőanyagok jó hatása abban nyilvánul meg, hogy az érintkező fölületeket bevonva, azon zsiradékréteget alkotnak s így első sorban két zsiradékréteg dörzsölődik egymáshoz. A gépmesternek tehát minden olajozólyuk helyzetével tisztában kell lennie s a pontos olajozást a legszigorúbban ellenőriznie.

Hosszas használat a gyorsajtót is megviseli: a nyomóhenger és a nyomóalap összenyomódik, a fogas rúd meg a fogaskerekek, valamint az excenter megkopnak.

A nyomtatás legfőképpen a nyomóalapot, az úgynevezett taligát viseli meg. Nagy, nehéz munkát végez a nyomóhenger is, de mert ezt mindig papírosból való borítás fűdi: megközelítőleg sem szenved annyit, mint a taliga. A taligára a betűknek, kliséknek kemény talpa óriási nyomással nehezedik, úgy hogy ennek következtében itt-ott összepréselődik, mélyebb fölszínűvé lesz. Világosan láthatjuk ez összepréselődést az olyan gépeknél, amelyeken évek során át folytonosan ugyanegy munkát — például ujságot — nyomtatnak. A mindig ugyanegy helyre kerülő tömör lapfejnek a helye ilyenkor már két-három esztendő nyomtatás után is szépen kitapintható a nyomóalapon.

Régi gyorsajtókat ha gyorsan járatunk, vagy nehezebb formákról nyomtatunk velük: gyakran tapasztalhatjuk, hogy a gép felső része erősen

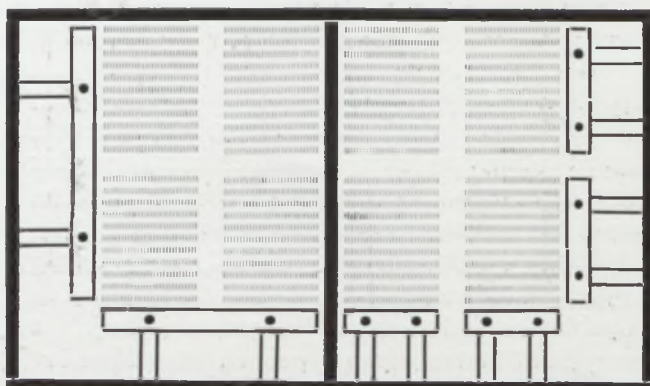
rázódik. A legtöbb gépmester azt hiszi, hogy ennek a gép ócska volta az egyedüli oka, s meg sem kísérli a rajta való segítést. Pedig a legtöbb esetben ez éppen nem lehetetlen dolog: egyszerűen jól meg kell húznunk a gép oldalfalait az alsó résszel összekötő csavarokat. Mert a sok nehéz nyomás következtében és évek hosszú során át ezek is meg szoktak ám lazulni.

Gyakori hiba a papiros nyomtatás közben való ráncosodása is. Legtöbbször olyan nyomtatványnál fordul elő, amely vonalakkal van körülkerítve, s így a baj oka kétségtelenül a közbe szorult levegő. Mentől puhább a borítás: annál nagyobb a ráncosodás. Csökkenthető tehát ez azáltal, hogy a borítást keményre vesszük, s az egyengetést, amennyire lehet, alulról végezzük.

Az olyan ócskább szerkezetű gyorsajtóknál, amelyek egy fogas rúddal vannak ellátva: sokszor másban találjuk meg a ráncosodás okát. Az ilyen ajtóknál a nyomóhenger tengelye és csapágya az egyik oldalon jobban megviselődik, s így a nyomóhenger kissé ferdén fut a nyomótalphoz képest. Az ívek ráncosodásának aztán ez a kétségtelen oka.

Az ürtöltőknek, quadratumoknak és tágitóknak nyomtatás közben való föltolódása révén keletkezik a gépmesteri körökben annyira rettegett maszat. Klisés formáknál, például árjegyzékekben, illusztrált lapokban szokott leginkább előfordulni, s oka többnyire a szedés hanyag kizárásában vagy a klisé hordó fa minőségében rejlik. A gépmester alig tud másképpen megküzdeni vele, mint hogy megállítja a gépet, amikor a maszat okozója fölbukkan s valami szerszámfélével ismét leböki ezt. Csirizeltetés stb. nem sokat használ.

Azaz, hogy mégis van egy módja a védekezésnek: a formazárás célszerű módja. Ha a szorító-

Hibás zárás.

Helyes zárás.

vasakat nem átfutóan alkalmazzuk, hanem a fentebb látható módon, például két-két kolumnát külön szorítunk össze: mindenestre hosszabb időbe kerül, míg a maszat okozója fölkapaszkodik. Az ilyen aprólékos dolgokra való ügyelésnek is sokszor jelentékeny hasznát láthatjuk.

Vannak a közvetlenül nyomtatásra használt ajtókon kívül olyan gépeink is, amelyek ismerete elengedhetetlenül szükséges minden gépmesterre nézve. Ilyenek első sorban a mechanikai erőgépek.

A kézi erőn kívül háromféle hajtóerő jöhet számításba gépeinknél: 1. a gőzzel, 2. a gáz-, benzin- stb. motorokkal és 3. az elektromótorral való hajtás. A gőzerővel való hajtás jól kifizetődik olyan ipari üzemben, ahol a gépek állandóan, megszakítatlanul működnek. Óránkint egy lóerő mindössze néhány kilogrammnyi szénbe kerül, s az újabbfajta gőzkazánok segédelmével a kifejlődő összes erőnek jelentékeny százalékát sikerül ma már hasznos munkára szorítani. Az ilyen hajtásnak vannak azonban árnyoldalai is. A berendezés már csak a gép meg az alapozás révén is igen költséges; a gép nagy helyet foglal el, s ezenkívül még külön szénraktárnak is kell lennie mellette; néhol kőszénnel nem is szabad fűteni a kazánt, mert kellemetlen füstje gyakran az egész környék levegőjét megfertőzteti; ilyen esetben kokszt a tüzelőanyag, aminek következtében a fűtés költsége jelentékenyen nagyobbodik; a mellett a kazánrobbanás lehetőségére való tekintettel a hatóságok mindenféle szabályrendeletekkel bosszantgatják a gépeit gőzzel hajtó üzemtulajdonost.

A gázmotorok is igen jó eredménnyel használhatók bizonyos iparüzemekben. Az ilyen erőre való berendezkedés megközelítőleg sem kerül annyiba, mint a gőzhajtásra való; helyet sem foglal el annyit, mint az utóbbi, s kezelésével meg fölügyeletével igen sokszor nem kell egy ember összes munkaidejét lefoglalni. Baj azonban az, hogy a hűtőkazán révén a gázmotor által fejlesztett enerzsiának jelentékeny része veszendőbe megy.

Legalább hat-hét lóerőnyi erőszükséglet esetében a generátor-gázmotorok és a Diesel-motorok is számba vehetők, amennyiben üzemköltségük mintegy fele annyit tesz ki, mint közönséges gázmotorok használatánál. Mind a két típus előnyösebb a gőzüzennél (föltéve, hogy az utóbbit csak hajtásra, s nem egyszeresmind fűtésre is használjuk), még pedig azért, mert a fejlesztett hő kihasználása intenzívebb. Amíg a gőzüzennél az ügyes és gondos kazán-szolgáltatótól függ az, hogy a tüzelőanyag által fejlesztett meleg eredeti céljára használtassék föl, nehogy nagy része füst és korom alakjában a kéményen távozzék el: a generátor-gázmotornál meg a Diesel-motornál a gázfejlesztőbe vezetett minden legkisebb szénrészecske is a motor erejének gyarapítására használandó föl.

A gőzzel meg gázzal való hajtásnak közös hátránya, hogy erőátviteli berendezés kell a munkagépek működésbe hozatalára. Ez a berendezés pedig egyrészt meglehetősen drága, másrészt pedig a transzmisszió, ha még olyan kitűnő karban is

van, legalább 20—25 százalékát fölemésztí a felesztett enerzsiának.

A folyékony tüzelőanyaghoz való motorok közül a mi céljainknak azok felelnek meg leginkább, amelyek egyaránt alkalmasak benzín, benzol, petroléum, spiritusz és ergin használatához.

Az erőhajtásnak harmadik fajtája az elektromos hajtás, amikor az egyes munkagépeket külön-külön elektromotorokkal kapcsoljuk össze.

A gőzgéppel, vízi erővel stb. hajtott dinamó az elektromos enerzsiát állítja elő, amelyet kábeleken a munkahelyre vezetve, elektromotorokkal ismét mechanikai enerzsiává alakítanak át. A dinamó tekintélyes nagyságú gép, az elektromotor pedig gyakran egy kis ládikában is elfér a gyorsajtó mellett. Erőátviteli célokra háromféle elektromos áram jöhet tekintetbe: egyik az egyenáram; a másik a háromfázisos váltakozó áram; a harmadik pedig az egyfázisos váltakozó áram.

* * *

10. Táblázatszedés. Folytonos szedés munkával kapcsolatos előadások minden kedden este 1/2 8 órától 1/2 10-ig. Előadó: *Stalla Márton*. Hallgatók: Batta Lajos, Baumgarten Fülöp, Czapkó Gyula, Fischer J. Károly, Fried Salamon, Fülöp Endre, Koczfál József, Krausz Jenő, Pelczner Gábor, Tálasi Miklós; összesen 10.

A táblázatszedés egyik alfajtája és egyszerűsített módja az oszlopos szedés. Ennek is van feje meg lába s csak annyiban különbözik egyéb táblázattól, hogy a számoszlopai meg az ezek fölött álló címek nincsenek vonalak közé foglalva, s legfőbb vízszintes összeadó lénia fordul elő benne. Az ilyen szedés úgy készül, hogy vagy a fejet, vagy pedig a legszélesebb sort leszedve (a szerint, hogy melyik a szélesebb), az oszlopok közét kellőleg beosztjuk, s az összes számokat értékük szerint egymás alá szedjük. Az oszlopos szedés fejét rendszeren egy fokkal kisebb betűkből szedjük, mint amekkorákból a számoszlopok valók, például:

	Munka-nélkülieknek kifizetett napok	Évekre átszámítva egész éven át munkanélküli	A taglétszám százalékában
1900	25,296	84	2·47
1901	27,922	93	2·63
1902	26,163	87	2·44
1903	29,607	98	2·36
1904	30,179	100	2·24
1905	27,346	91	1·83

Ilyenkor, mert a rovatok száma nagy, fejük pedig kevés: a fej sorait lehető szélesre kell szednünk. Különbösen ilyen esetben tanácsos az oszlopos szedést táblázatképpen, tehát vonalakkal szednünk. Különösen ha a rovatcímek egy részét függőle-

sen kell elhelyeznünk: teljességgel elkerülhetetlen a vonalak alkalmazása. Határozottan rossz például a következő oszlopos szedés:

	Az egyesületünk által segélyezett					
	beteg	munkanélküliek	utasok	rokkantak	özvegyek	árvák
	összes száma					
1901	844	1198	520	61	25	124
1902	921	1236	568	65	19	118
1903	962	1556	603	75	18	113
1904	1073	1556	659	85	19	111
1905	1240	1539	693	109	35	138

Mennyivel jobban áttekinthető a most mutatott oszlopos szedés, ha vonalakat dugdosunk a rovatok közé:

Év	Az egyesületünk által segélyezett					
	beteg	munkanélküliek	utasok	rokkantak	özvegyek	árvák
	összes száma					
1901	864	1198	520	61	25	124
1902	921	1236	568	65	19	118
1903	962	1556	603	75	18	113
1904	1073	1556	659	85	19	111
1905	1240	1539	693	190	35	138

Táblázatszedésben, de meg éppen úgy az oszlopos szedésben is: a számoszlopokhoz olyan számokat kell választanunk, amelyeknek mindegyike egyforma vastag; a számok közé kerülő pontoknak meg vesszőknek pedig fele-akkora vastagságúaknak kell lenniük. Így aztán folytonos számítás mellett lehetővé válik a számoknak pontosan egymás alá való szedése.

Nagyobb terjedelmű táblázatos számszedésnél — ha sokat használt, tehát piszkosabb testű betűkből szedjük azt össze — gyakorta tapasztaljuk, hogy a számsorozatok a pontos számításunk ellenére is jócskán kidagadnak a léniaik közül. Oka ennek a betűkön levő piszok. Egy aprólékos technikai fogással annyira-mennyire segíthetünk a bajon: kiemeléskor mindig meg kell nedvesítenünk a számokat. Így a közben levő piszok részben föloldódik, részben pedig sárrá tapad össze, aminek a térfogata mindig sokkal kisebb, mint a száraz maszaté.

A számok mellett gyakran szöveg is van, mint például a túloldalon látható kis oszlopos szedésben. Ha ez a szöveg sorról-sorra ismétlődik: idéző jeleket rakunk alá, mint azt példánkon is láthatjuk a „K” és „f” alatt. Ezzel a számok maguk különállóbbak és áttekinthetőbbek lesznek. Sok vitára ad azonban alkalmat az a kérdés, hogy a sorban levő szöveg akkor is idézendő-e, amikor címsor esik közbe.

A nyomdászok többségének a véleménye szerint a sorbeli szöveget (ez esetben: *K* és *f*-t) ilyenkor ki kell szedni. Például:

Bevételi tételek:

Áthozat a mult évről	---	---	420 K 56 f.
10% a főpénztárból	---	---	364 „ 32 „
Grafikai Szemle bevétele (1904.)	---	---	1633 „ 84 „
Évkönyv bevétele (1905.)	---	---	1307 „ 92 „

Kiadási tételek:

Grafikai Szemle (1904.)	---	---	1659 K 04 f.
Évkönyv (1905.)	---	---	1836 „ 29 „
Kézpénz az év végén	---	---	308 „ 90 „

Ha az oszlopos szedés számtételei alul össze vannak adva: az összegezés elé vonalat kell tenni. Hogy aztán e vonal finom legyen-e, vagy tompa-finom avagy fekete: az a szöveg betűinek világosabb vagy sötétebb voltától függ. Corvinus-szövegben előforduló oszlopos szedéshez egészen bátran vehetünk nyolcadpetit félkövér léniát; az Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaság „Romana“-jához már tompa-finom való, a régi módi hajszálvonalas, erőtlen betűfajtáknál pedig a finom is megteszi. Szóval e tekintetben mindig a betűk, illetőleg számok szinezete az irányadó.

S itt elérkeztünk ahhoz a ponthoz, amely a táblázatszedésnek úgyszólván az esztétikáját tanítja. Előadó már a tanfolyamok első és második ciklusában is gyakorta utalt azokra a törekvésekre, amelyek az eddig sablonosan szedett táblázatok csinosítására irányultak, de ebbeli elveit csak a tanfolyamok harmadik ciklusában fejtette ki részletesen.

III. ciklus.

Tartama: 1906 január 8-tól február 18-ig.

1. Tipográfiai vázlatkészítés. Gyakorlati szedés-munkával és rajzzal egybekötött előadások minden vasárnap délelőtt 8 órától 1/2 10-ig. Előadó: Löwy Salamon. Hallgatók: Baka Márton, Burgheim Károly, Busay Balázs, Fried József, Fried Salamon, Gang Károly, Hegyi György, Kovács Géza György, Kovács Gyula, Naschitz Mór, Pelczner Gábor, Rosenberger Ignác, Schwarcz József, Simon József, Tragholt Dezső; összesen 15.

Annak a régi rossz szokásnak, hogy valamely akcicens nyomtatvány készítésekor rendszerint előbb a keretet kombináljuk össze, s a szöveg sorait csak azután erőszakoljuk bele a fönmaradó térbe: tulajdonítható a legtöbb balsikerünk. Az ilyenformán készülő munkákon csak igen ritkán érhető el a tér helyes elosztása. Keretes szedés-munkák készítésekor például igen gyakori az a hiba, hogy a sorok fölött és alatt lévő hézag aránytalanul kevés az oldalt levő hézaghoz képest.

Össze-vissza csavargó keretrészlet mellett sokszor nem szabad merev négyszöges formába szorí-

tanunk a szöveget. Más szóval: a szöveg alakításában kerüljük a merev formát akkor, amikor valami szabadon kacskaringózó keret alkalmazására vagyunk kényszerítve.

A könyvnyomtatónak a vonal a legegyszerűbb díszítő eszköze. Bár az anyag merevségénél fogva olyan vonalstilizálásokról, aminőt például a rajzoló-művész magának megengedhet, mesterszedésben — amennyiben szedésről van szó — szó sem lehet: egy kis ízléssel sok esetben elfogadható, sőt valószínűleg művészi dolgokat is állíthat össze a mester-szedő.

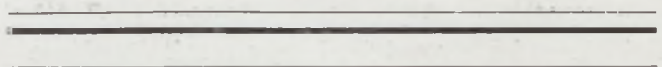
Most — az 1906-dik évben — a vonal divatja járja minden nemzet művészetében. Meddig? Valószínűleg nem soká. Annyi azonban bizonyos, hogy a könyvnyomtatásban a vonal marad a legpraktikusabb díszítő eszköz.

A legújabb művészeti irány néhány képviselője is — így Van de Velde, Knab s a magyar Nagy Sándor — legfőképp az egyszerű dekoratív vonalban látják azt az ornamentumot, amely a szépség, életkedv és változhatatlanság benyomásaira képes, s amely élénksége folytán eddig ismeretlen új formákat kelthet életre. „A vonal — mondja Van de Velde — erőnek nevezhető, amely úgy hat, mint az elemi erők. Benne rejlik az enerzsiája, ereje annak, aki azt meghúzta. Hatása van a szemünkre, mert rákényszeríti ezt bizonyos irányok követésére, vonalak kiegészítésére, ágas-bogasnak és így végtelen változatúnak látására. A vonal is természeti dolog, akárcsak a szél, tűz és víz, amelyek szintén vonalakban csavarodnak.“

A tipográfiai díszítésben mindenkoron nagy szerepe volt az egyszerű vonalnak, s nagyban szerepel még most is. Akik a bécsi meg az angol nyomtatványdekorálás hivei: azok ornamentáló stílusában a lénia az uralkodó.

Húsz esztendeje még törzsökös szabályunk volt, hogy ha párhuzamosan futó vonalakkal dekorálunk, e két vonalnak nem szabad egyforma vastagságúnak lennie. Éppen az ellenkezője volt e szabály a síkdíszítés elvén alapuló mostaninak: ugyanis hogy a mesterszedésben a plasztikus hatásra való törekvésnek még a látszatát is kerülnünk kell. Pedig ha fekete vonal meg finom vonal fut egymással párhuzamosan, úgy mint a nyolcvanas évekbeli vonal-díszjeink legtöbbszörében: az ornamentum bizonyos mértékben plasztikus hatású, amennyiben árnyékoltnak látszik.

Régebben ezenkívül szabályszámba vették, hogy a három lénia között lévő két hézag különböző szélességű legyen. Az egyik vonalat vastagabbnak is vették, mint a másik kettőt, így például:

Az árnyékoltság látszatát csupán egyetlen kísérő vonal is előidézheti; de ha több a kísérő vonal: jobban szemünkbe tűnik az árnyék is.

A növényi motívumok ma már majd hogy nem tisztára eltűntek mesternyomatványainkból. Jó részükért nem is kár; annyira esetlen, hibás stilizálásai az örökszép növényi individuumoknak, hogy szinte érthetetlen: miként terjedhettek el olyan nagy mértékben. Most a növényi ornamentum helyét valami empire-ral kacérkodó s főképp geometriai formákat magában foglaló díszítő-stílus foglalta el mindazokban a nyomdáknak, amelyek áldoztak valamicskét a lénia-kiegészítő anyagnak nevezhető empire-sorozat megszerzésére. De ahol nem tellett ilyesmire, ott is száműzték a naturalisztikusabb növényi formákat, s főképpen léniával dolgoznak. Azt tartjuk: ez a legegyszerűbb és egyszersmind legtermészetesebb tipográfiai dísz. Mindenütt használható és mégis szép hatást érhetünk el vele. Két hibának van azonban használatakor a mesterszedő kitéve: az egyik az, hogy a dísz maga igen merev marad, különösen ha könnyed, lendületes vonalú betűkből álló sorokat díszítünk vele; a másik pedig az, hogy sok vonalat találunk alkalmazni, s így nyugtalan hatásúvá tesszük a nyomtatványt. A gondolkodó mesterszedő azonban ezt is, azt is könnyűszerrel elkerülheti, különösen ha vázlatát a szedés megkezdése előtt tökéletesen kidolgozza, s így az esetleges hibákat előre észrevéve, kijavítja.

* * *

2. Alapnyomati lemezek vésése. Rajzzal és folytonos gyakorlati munkával egybekötött előadások minden vasárnap reggel 8 órától 10-ig. Előadó: *Kún Kornél*. Hallgatók: Batta Lajos, Drach Vilmos, Fischer J. Károly, Heller J. Kálmán, Kaufmann Dezső, Klein Ármin, Koczfál József, Krausz Jenő, Lattera Nándor, Lenkei Alajos, Schornstein Jakab, Steininger Sándor, Thien Schmidt Ede; összesen 13.

Amint már az eddig elmondottakból is világos, bárminő anyagú lemez véséséről legyen is szó: bizonyos fokú kézi ügyesség okvetlenül kell hozzá. A Mäser-lemez vésésének előnye nem abban áll, hogy állítólag könnyen megmunkálható, hanem főképpen abban, hogy az anyag – legalább látszólag – olcsó, s ha a mesterszedő vagy gépmester hébe-korban el is ront egy-egy lemezkét: nem nagy baj.

Előadó a kezdettől fogva tanuló hallgatókat a tanfolyam e ciklusán már nehezebb föladatokat megoldására igyekezett rávezetni, s e végből az ékítőményi rajztanfolyam vezetőivel úgy egyezett meg, hogy amit a rajztanfolyam hallgatói ceruzával, tussal terveztek: azt az ő lemezvésésben kellő jártasságot elért hallgatóival – amennyire lehetett – Mäser-

lemezbe véslette. E munkálkodásnak az eredménye sok elég jól sikerült könyvdísz, vignetta stb. volt, úgy hogy szinte sajnálnunk kellett: miért nem készültek azok tartós, több százezernyi nyomást megbíró anyagból.

Aki a Mäser-lemez vésésében kellő ügyességet tud elérni: jól teszi tehát, ha valami alkalmasabb, nem töredező s nagy nyomásbírósságú anyaggal próbálkozik meg. Így az alkalmi célokra készült vignettái nem pusztán egyszeri nyomáshoz alkalmasak, hanem esetleg a nyomda állandó díszítő anyagába is besorozhatók. Ez pedig egyszerűen kifizetődővé teszi a lemezvését.

Állandó értékű dísz vésésére pedig csak két anyag alkalmas teljes mértékben. Egyik a fa, a másik pedig a keményebb fajta stereotípiái fém (nem pusztán ólom!). Kellő gondviselés mellett az egyik is, másik is tömörde'k nyomást bír meg, s a mellett egyéb különös előnyei is vannak.

A fába-vésés egyszerűbb módja: a késsel való metszés távolról sem boszorkányság. Modern rajzművészeink akárhánya maga vési fába a könyvdíszeket, a nélkül, hogy fametszőhöz járt volna iskolába. Az ügyes Mäser-véső kevéske gyakorlat után szintén képes erre.

Ha a mesterszedő így csak anyagot, de nem egyszersmind technikát is cserél: komolyabb nehézség alig merülhet föl munkájánál. Különösen ha már Mäser-vésnök korában elsajátított a fametsző technikájából egyet-mást, például a homokos párna használatát. A fametsző tudvalevőleg erre teszi a dúcot, amikor azt vési. A homokkal megtöltött bőrpárna biztos alátétül szolgál, a lemez nem csuszkorál rajta szinte magától, de a fametsző mégis könnyen forgatja rajta a dúcot, hogy a véső kezelése a vonalak hajlásai és formái iránt való „érzéssel“ történhessen. Még amikor csak fára ragasztott Mäser-lemez véséséről van szó: már akkor is jó hasznát vehetjük e homokos párnának.

A könyvnyomtató céljának többnyire elég jól megfelel az egyszerű körtefa is, bár a fametsző rendszerint puszpángfába vési a rajzát. A körtefából való dúcot kellőképpen legyalulva, először durvább, majd finomabb szemcséjű üveges papírossal dörzsöljük. Ha a dúc látszólag már teljesen sima és egyenletes fölületű: a legfinomabb csiszolóvászonnal fejezzük be a csiszolást. Ha különösen gondos munkát akarunk végezni: még esetleg tiszta hordódugasszal tükörsimára is simíthatjuk a dúcot. Finomabb munkáknál, hogy véséskor a fa gyűrűzete ne zavarja a szemünket, azt is megtehetjük, hogy kremsi fehér festéket hengerelünk föl nagyon vékony rétegben rája. Ha aztán ez a bevonat már majdnem hogy egészen megszáradt, — tehát úgy egy óra múlva — finom porrá tört kremsi fehérrel még beporozzuk, s aztán szorgosan letöröljük.

A rajznak a lemezre való átpauzálása éppen úgy történik, mint a Mäser-lemezes eljárásnál. Vagyis a puha ceruzával másolópapírosra készült rajzot a lemezre borítjuk (ha a lemez nagy: egyik szélén oda is ragasztjuk), s a hátulsó felét valami simítócsonttal addig dörzsöljük, amíg a lemezen a rajznak pontos lenyomatát nem látjuk.

Szedésnek, klisének stb. átnyomása úgy történik, hogy arról először is középvastagságú papírosra tiszta, éles képű levonatot készítünk. E levonatot képével ráterítjük a megfelelő nagyságú lemezre s mind a kettőt a kézi sajtó fundamentumára tesszük. (A lemez legyen alul.) Jó még egy ív papírost tenni fölébük, aztán akkora fa- vagy ólomtönk kerül rájuk, amekkorával az egészet be lehet fődni. Erre ismét néhány ív papírost vagy valami kartonlapot avagy nemezt terítünk, úgy hogy az egész egy kissé magasabb legyen a rendes betűmagasságnál. A tégely alá hajtva, néhány másodpercnyi nyomás kell ezután ahhoz, hogy a pontos átnyomatot megkapjuk.

A konturt késsel vágjuk körül. Ennek a késnek természetesen jó élesnek és vékony pengéjűnek kell lennie. A fölösleges részek eltávolítására azonban már homorú vésőt használunk s csak a sarkokból, ahová ugyanis vésővel nem férközhetünk be, vagdossuk ki késsel az eltávolítandó részleteket. A nagyobb fölületek eltávolítására pedig nagyobb-fajta vésőt meg kalapácsot használunk.

* * *

3. Szabadkézi és ékítményes rajz. Minden vasárnap délelőtt 10 órától 12-ig. Előadók: *Mitterszky József* és *Novák Alajos*. Hallgatók: Alleram Antal, Czapkó Gyula, Enyedy János, Koczfál József, Kolozsvári Károly, Pászthy Gyula, Steinherz Miklós, Vercsek Gyula; összesen 8.

Ez a tanfolyamunk folytatása volt az első és második ciklusbeli mértani tanfolyamoknak, s az ezeket végzett hallgatókat segítette tovább a sikéítményes rajzolásban; e keretben aztán főként a magyar díszítő stílus terén való próbálkozásban igyekezett az arra kedvet kapott nyomdászoknak segítő kezet nyújtani. E vállalkozásunk merészségét még fokozta az is, hogy anyagi eszközök híján nem hivatásos rajztanár, hanem két jelesebb mesterszedőnk végezte az előadói teendőket.

A magyar díszítő stílus elemeinek megismertetése tekintetében a korábbi esztendőknél tanfolyamain készült mintalapok szolgáltak eszközül. A hallgatók ezeket az elemeket másolgatták s szövögették kész ornamentumokká, el nem mulasztva egy esetben sem azoknak valamely alkalmas színnel való kifestését. A tanítás súlypontja tehát mihamar a sikéítményes festésre terelődött át. S ez eminens fontosságú a modern mesterszedőre nézve.

Hogy melyek az *alapszínek* (vörös, sárga és kék), a nyomdász-ember úgyszólván kivétel nélkül tudja. Éppen úgy ezek összekeverésének első fokozatait is többnyire ismeri. Ép így a „*lazur*“ meg „*födő*“ stb. elnevezéseket is. De már a festészetben használt egyéb kifejezéseket nem igen érti. Ezért tehát emlékeztetőül legelőbb is ezekről szólunk itt egyet-mást.

Telítettnek azt a színt nevezzük, amely a legnagyobb fokban felel meg a nevének. „*Telített kék*“ például az, amelyet kékebbnek el sem tudunk már képzelni, mint aminő. A *födő* festék akkor *telített*, ha teljes sűrűségű; a *lazur* festékek pedig többnyire közepes hígításban nevezhetők *telítetteknek*.

Tört szín az, amelyet valamely világosabb színnel halványítottunk, *tompított* pedig, amelyet valamely sötétebbel kevertünk. Ha a kobaltkékhez fehérrel vegyítünk: *tört szín*, fekete hozzákeverésével pedig *tompított szín* áll elő.

Megkülönböztetünk továbbá *meleg* és *hideg* színeket is. Valamely szín annál melegebb, mennél közelebb áll a világos narancs-színhez; s annál hidegebb, mentől jobban távolodik tőle. A színek e meleg vagy hideg voltát arányszámokkal szokták jelölni. A halovány narancs-szín arányszáma 8, a vöröse 5, a spektrális kék színé 3. Az „*előlépő*“ meleg színek ornamentális festéskor a kiválóbb formákra, a „*bemélyedő*“ hidegek a másodrendű alakzatokra, esetleg a háttérre vagy mezőre alkalmazandók.

Semleges színek: a fehér, fekete, szürke és az arany. A fehér alap ugyan a világosságánál fogva nagyon előlép, s benne a színek sötétebbeknek játszanak a valónál. A feketéből is erősen kiválnak különben a formák. Az arany sárga színe mellett sem idéz elő kontrasztot, sőt semleges voltánál fogva az ellentéteket kiegyenlíti, akár csak a szürke.

*Monokróm*nak valamely teljesen egyszínű, árnyalatok nélkül való tárgyat nevezünk. Ha ez egyetlen színben fokozatok, árnyalatok vannak (pl. a falombon): *izokróm* a neve. *Homeokróm*-nak a rokon színekkel (pl. párisi késsel és ibolyával) festett tárgyat nevezük, *polikróm*nak pedig a több, de nem rokon színekkel festettet.

A *kontraszt* szó ellentétet jelent. Kontraszt létesíthető színek dolgában, melegség és hidegség tekintetében, sőt intenzitás dolgában is.

Harmonizáló színeknek azokat a kiegészítő színeket nevezzük, amelyeket ha egymás mellé fektetünk, hosszabb szemléléskor a kontrasztáló színbe játszó vagy reflektáló sugarakat vetnek s így egymás fényét és erejét kölcsönösen növelik. Valamely vörös fölület például hosszabb szemléléskor zöld sugarakat reflektál; zöld fölület viszont vöröseket. Legbiztosabban akkor vehető észre ez a jelenség, amikor két egymást ilyen módon kiegészítő szín-

fölületet szögben állítunk föl egymás ellenében. Mentől hegyesebb ez a szög, annál telítettebben jelennek meg a reflektáló színek. Egyéb ilyen egymást kiegészítő színösszetételek: narancs és kék, sárga és ibolya, továbbá a szürke szín vörössel, narancssal, sárgával, zölddel és késsel. A szürkével való sugaras reflexek azonban más fajtájúak, mint aminők a vörössel és zölddel, narancssal és késsel, sárgával és ibolyával valók. A vörössel összekerülve: zöldesbe játszik a szürke, aminek következtében a vörös szín tisztábban tűnik elő. Ép úgy a narancs-szín és szürke összekerülésekor: a szürke kékes árnyalatot vesz föl, a narancs pedig sárgásnak látszik. Sárga és szürke egymás mellé helyezésekor gyöngéd ibolyaszínű a reflex. Zölddel a szürke vörösesen reflektál, s az előbbinek fényét emeli. Késsel összekerülve, narancsszínűen reflektál a szürke szín, s a kéknek zöldes fényt ad. Még intenzívebben lépnek a kiegészítő színek elő, ha szürke között vannak elhelyezve, például ilyenformán: szürke, vörös, zöld, szürke; szürke, kék, narancs, szürke; szürke, sárga, ibolya, szürke.

A modern embernek a színhatások iránt való érzéke meglehetősen tompult. Amerre csak néz: otthon, az utcán, a szabad természetben annyiféle színekombinációt lát a legkülönbözőbb tárgyakon, hogy valami teljességgel szokatlan — tehát föltűnő színösszetételeket — bajos volna a szeme elé varázsolnunk. Az pedig örök sajátossága az emberi izlésnek, hogy mindig a szokatlan, az új felé hajlik. A szabad természetben élő emberek például a rikitó, telített színeket kedvelik, s ruházatukat főképpen az ilyen színű szövetekből válogatják össze. Miért? Egyszerűen azért, mert a természetben ezek a telített színek alig fordulnak elő. Az égboltozat kék színe, az erdőknek, mezőknek zöldje s a föld szürkésege vagy barna volta mind-mind csak tört szín. A pástor-életet élő emberek színbeli izlését tehát könnyű volna eltalálnunk, de annál nehezebb ez a városi emberre vonatkozólag, akinek bőven van alkalma telített színek kombinációit is látni.

* * *

4. Színes nyomtatás. Gyakorlati munka minden vasárnap délelőtti 1/212 órától 1-ig. Előadó: *Bauer Henrik*. Hallgatók: Horváth Lajos, Thienschmiedt Ede; összesen 2.

Gyakorta halljuk a gépmester panaszát, hogy ez vagy az a papiros nehezen fogja a festéket, vagy hogy a festék nehezen adódik le a formáról. A baj oka ilyenkor természetesen vagy a papirosban, vagy magában a festékben rejlik, s ha a gépmester nem tud magán segíteni: bizony sok esetben tönkre silányul a nyomtatvány. A papiros meg a festék okozta apróbb fennakadásokon pedig okvetlenül segíteni kell tudnia a gépmesternek; évek során át

szerzett tapasztalatai révén tudnia kell, hogy mik azok az eszközök és anyagok, amelyek segítségével a nyomtatvány kifogástalan sikerültét biztosíthatja.

A gépmesternek sokszor bosszúságot okoz a festék illetőleg a papiros „makrancossága“. Petroleummal meg tinkturákkal igyekeznek a bajt elmulasztani, vagyis a festéket jobban földolgozhatóvá tenni. A petroleum igen jól bevált és sok helyt még ma is kizárólagosan használják festékpuhító szerül, de ajánlatos mellette valamely jóféle tinkturát is készletben tartani, hogy a papiros természetéhez képest nagyobb választékunk legyen a festéket jobban földolgozhatóvá tevő szerek dolgában. Hogy melyik papiroshoz micsoda tinkturát vegyen: azt a gépmester legbiztosabban csak a tapasztalatai alapján állapíthatja meg. Különösen akkor vesszük e tinkturáknak jó hasznát, ha a papiros különben eléggé szívóképes és jobb fajta, ha nincs nagyon enyvezve s a felülete sem túlságosan sima. De még közönségesebb papirosra való nyomtatáskor is már előre meg kell a gépmesternek gondolnia: eléggé szívóképes-e a papiros a festékhez képest, s ennél fogva zsirosabbá kell-e majd tenni az utóbbit?

Akárhány színes festéknek az a tulajdonsága, hogy földolgozása idején is kemény és szívós marad. Ilyen esetben az annyira népszerű gyöngé kencének, lenolajnak, vagy éppenséggel faggyúnak vagy vazelinnek hozzáadása nem ajánlatos, mert ez anyagok megromtják a festéknek fényét és élénkségét, a festék nyomtatás közben való szétfecségését okozzák, s gyöngyözötté s picinyke foltokból állókká teszik a tónusokon s egyéb nagyobb felületeken a festéket. Amellett az ilyen anyagokkal kevert festék nehezen szárad. Ha a száradás gyorsítása végett síkporral hintjük be a nyomtatványt, ennek színei tompákká lesznek, s amellett a síkpor-réteg alatt a festék mégis nedvesen marad, úgy hogy nagyobb tömegű ívek fölhalmozásakor könnyen át is nyomódhatnak.

A festéket legtöbbször középerősségű kencével dörzsöljük szét, s azután petroleumot vagy tinkturát keverünk hozzá, hogy simulékonyabbá legyen. Még a bronzoláshoz való előnyomatáskor is ajánlatos ez az eljárás. E célra az előnyomati festéket erős kencével eldörzsöljük, s szikkatívt meg egy kevés velencei terpentint keverünk hozzá; ha nyomtatás idején a rosszul krétázott papiros esetleg tépődni talál: valamicske tinkturát öntünk a festékválába, meg néhány csöpp petroleumot a futó hengerekre; menten segítve van a bajon.

Bronznyomáshoz előnyomatul az olyan földfehér festék is igen jó, amelyet középerősségű kencével tettünk nyomtatásra alkalmassá, s amelyhez ezenkívül még egy kevés folyékony szikkatívt meg egy kevés velencei terpentint is kevertünk. Az ilyen előnyomattól a papiros egészen átvődik s a ké-

sőbbben következő bronznyomat jól megtapadhat rajta. A fehér előnyomat még azért is jobb a sárga vagy más egyéb színűnél, mert a regiszter későbbi megváltoztatása esetében a fehér festék a fehér papiroson nem látszik meg, míg a sárga szín okvetetlenül meglátszanék. Az igaz, hogy így meg a fehér színnel is újra kell nyomtatnunk, ha azt akarjuk, hogy a bronz mindenütt megfogja a papirost, de legalább az utóbbi — t. i. a papirus — nem vész kárba.

Bronz alá való előnyomathoz igen alkalmas festéket keverhetünk még össze savmentes krómsárgából, terra di Sienából stb. is, a szerint, hogy minő árnyalatúnak kívánjuk a bronzot.

A háromszínű nyomtató eljárás tagadhatatlanul egyik legfontosabb vívmánya a modern tipográfiának, s a jövője szinte beláthatatlan. Amíg a kromolitográfus gyakran tíz-tizenkét színt is kénytelen egymás fölébe nyomtatni, hogy valamennyire megfelelő hatást érjen el képével: a trikrómia vagyis háromszínű nyomtatás révén ez pusztán a három alapszínnel (sárga, vörös és kék) is elérhető. Sőt igen sok esetben — például mikor az eredetinek lehetőleg hű, természetes színekben való reprodukálásáról van szó — a trikrómia fölül is mulja a kromolitográfiai sokszorosító eljárást.

A festékgyárosok „normális festékek“ elnevezéssel külön festékfajtákat gyártanak a háromszínű meg négy színű nyomtatás céljaira. E festékeknek teljesen tisztáknak kell lenniök; a vörösnek például nem szabad narancs-színbe vagy ibolyaszínű árnyalatba áthajlónak, a sárgának citromszínbe játszónak stb. lennie. Hosszú időközön át azon módon is használták e festékeket, ahogyan a festékgyáros azokat szállította, s csak ujabban hallatszanak olyan vélemények, amelyek a normális színek valamelyikének adott esetekben való megváltoztatását megengedhetőnek, sőt szükségesnek mondják.

Legnehezebb a háromszínű nyomtatásban az emberi test és különösen az arc színének hű visszaadása. A teljesen hű színreprodukálás ugyan talán egyéb fölvételeken is nehéz, de a színbeli hibákat meg eltéréseket legfőképpen az emberi arcot tartalmazó képeken vesszük észre a leghamarabb; szőnyegmintát, csendéletet stb. ábrázoló képeken ellenben a szín természetellenes voltát az első pillantásra alig ismerjük föl. A hiba oka a fölvételnél használt színes üveglemezekben, az úgynevezett fényszűrőkben rejlik, s kissé bajos dolog rajta segíteni. Francia fotokémikusok ugyan azt ajánlják, hogy a különböző tárgyú fölvételekhez más-más árnyalatú fényszűrőket használjanak, de ennek a gyakorlatban való keresztülvitele (illetőleg annak az eltalálása, hogy például az ibolyaszín fényszűrő mikor legyen kékesebb és mikor vöröses árnyalatú): nem könnyű dolog.

5. Gyakorlati mesterszedés. Folytonos szedés-munkával kapcsolatos előadások minden kedden este $\frac{1}{2}$ 8 órától $\frac{1}{2}$ 10-ig. Előadó: *Spitz Adolf*. Hallgatók: Altmayer János, Batta Lajos, Böhm Jenő, Fischer J. Károly, Goldberger Ármán, Guth Jenő, Hermann Samu, Hevesi Károly, Koczifal József, Krausz Jenő, Krausz L. Pál, Lefkovits Lajos, Molnár Ádám, Neuwirth Sámuel; összesen 14.

Érdekes, hogy milyen aprólékos dolgok képesek valamely sor szembetünőségét hatványozni. Vegyük csak például az Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaság egy hirdetésének a következő részletét:

Folytonosan raktáron tart mindenféle antiqua és fraktur, görög, cirill és héber

könyv- és díszbetűt,

kizáró- és ürtöltő anyagokat, izléses és jól használható díszítményfajtákat stb.

Aki e hirdetés-részletre rápillant: a közbül levő tercia sorról egyszeriben látja, hogy miről van szó. Ha érdeklí őt a dolog, nem mulasztja el a petit szöveg olvasását sem; ha pedig nem érdeklí s nincs szüksége a hirdetésben ajánlott árúkra: akkor úgyis hiába való volna minden pszichológiai mesterkedés, hogy végigolvasásra csábítsuk őt. A szedőnek tehát hirdetésféle nyomtatványok szedésekor arra kell törekednie, hogy egyetlen vezérszót, illetőleg úgynevezett „schlager“-t kiragadva a szöveg közül: ezt amennyire csak lehet szembetünővé tegye, úgy, hogy ez alul-fölül legalább nyolc-nyolc cicerónyi szöveg fölött uralkodjék. Ha két fő sor nagyon közel van egymáshoz: a hatás nem lehet jó.

Mennyivel erőtlenebb az előbb bemutatott példánál az itt következő. Pedig csak nagyságbeli különbség van az egyik sorában.

Folytonosan raktáron tart mindenféle antiqua és fraktur, görög, cirill és héber

könyv- és díszbetűt,

kizáró és ürtöltő anyagokat, izléses és jól használható díszítményfajtákat stb.

A mestermunkák szedésére vonatkozó fő irányító elvek ezek: *a)* a szimetriára való törekvés; *b)* a betűfokokatok egymáshoz való arányára ügyelés; *c)* a beosztás egyenletességéről és elegendő voltáról való folytonos nagy gondoskodás. A szimetrikus elrendezés a tipográfiai mű nyugodt hatásúvá lételet könnyíti meg, ami pedig a nyomtatvány tetszetős voltának egyik legfő titka. Ha nyomtatványunk valamelyik sarkába tömörebb ábra kerül: mindnyáján érezzük, hogy ezt az ábrát akár a betűsorok

kellő megválasztásával, akár megfelelő súlyos ornamentumok alkalmazásával ellensúlyoznunk kell.

Ami a beosztást illeti: legtöbb esetben a sorok és az ornamentum szellősen való elrendezése a legtermészetesebb. Vannak ugyan e tekintetben szinte törvény erejével bíró szabályok is. Modern alakítású szedésben az egyes sorcsoportozat sorai közt a beosztás például nem lehet szélesebb, mint amily nagy az egyes betűknek a képe. De ez csak a modern irányú sorcsoportosításra nézve áll.

Ami különben a beosztás egyéb úgynevezett szabályait illeti: azok elfogadása dolgában nagy óvatosságot ajánlunk. A beosztás aprólékos mesterfogásai egyesegyedül az izlésen, a helyes látáson alapulnak, s ezért sok tekintetben jogosult itt az egyéni fölfogás is.

A könyvnyomdai díszítésnek egyik fontos eszköze a díszes kezdőbetű, vagy közönséges elnevezéssel: iniciálé. Az iniciálét nem a könyvnyomtató találta ki. Hol szerényebb alakban, hol meg gyönyörű miniatúrák társaságában megtaláljuk ezt már a középkor szép gótbetűs kézíratainak is. S a pusztán díszítésen kívül még más jelentősége is volt akkoriban: az iniciálé meg az utána következő egy-két szó Manuzio Aldóig úgyszólván a címe volt a könyvnek. Amint hogy a pápai bullákat még ma is a kezdő szavaikról nevezik el.

Hogy az iniciálé jellegének ha csak lehet, egészen meg kell egyeznie a szövegbetű jellegével: szinte magától értetődő dolog. Különösen amikor minden dísz nélkül való egyszerű nagybetűt használunk föl iniciáléképpen: a betűjellegnek azonosnak kell lennie az egész nyomtatványon. Más az eset, ha figurákkal ékesített, avagy négyzetes ornamentumkeretbe foglalt iniciáléről van szó. Kisebb jellegbeli eltérések ilyenkor még csak megengedhetők, de a kirívóbb ellentétéktől óvakodnunk kell. Gótikus iniciálét például nem használhatunk föl antika szedéshez, de sőt még mediaevalist sem igen francia vagy angol antiquában.

Az iniciálénak alul-fölül lehetőleg egy vonalban kell állania a melléje rendelt szöveggel. Az iniciáléval kapcsolatos első sort régebben verzális betűkkel szedték, de ennek igazán nem volt semmi értelme. A modernebb szedők ma már tökéletesen mellőzik, egyszerűen kurrens betűvel szedve az első szót is. A legfőbb sort rendszeren hozzáragasztjuk a kezdőbetűhöz, a többinek azonban félnégyzetnyire el kell attól állania. Ugyanakkora hézagnak kell az iniciálé alatt is maradnia, még pedig legtöbbszor a kezdőbetű fölső állásának a rovására is. Ha példának okáért olyan iniciálét kell fölhasználnunk, amely a normális hézaggal egyetemben mondjuk három sornyi magasságot nem foglal el, hanem annál három-négy pontnyival rövidebb: nem marad más hátra, mint hogy pusztán két sort állítunk az

iniciálé mellé, s az utóbbit fölfelé a szükséghez képest kijebb állítjuk. A fő szabály tehát, hogy az iniciálénak a szövegtől való távolsága — az első sort természetesen kivéve — mindenütt egyforma legyen.

Az iniciálé helytelen alkalmazásának példája ez:

ANFOLYAMUNK a kényszerűségnek szülötte. A nyomdászok körében az új század küszöbén világszerte föltámadt szakfejlesztési mozgalom hullámai eljutottak már hozzánk is. A huszonöt esztendővel ezelőtt alakult Könyvnyomdászok Szakköre vezetőségében merültek

A hibák e példában a következők: 1. az iniciálé és a szövegbetű közt nagy a jellegbeli különbség; 2. az első szót fölösleges, sőt zavaró dolog verzálisból szednünk; 3. az iniciálénak nem a betűképe, hanem a felső határoló vonala áll csak vonalban az első sor felső szélével; 4. a szöveg fölött és alatt levő tér nem egyenlő.

A fentebbi példának javított alakja itt következik:

Tanfolyamunk a kényszerűség szülötte. A nyomdászok körében az új század küszöbén világszerte föltámadt szakfejlesztési mozgalom hullámai eljutottak már hozzánk is. A huszonöt esztendővel ezelőtt alakult Könyvnyomdászok Szakköre

Az iniciálé mellett álló szövegrészletnek nem szabad kimenettel végződnie, vagy helyesebben formulázva: a kezdőbetű alatti sornak nem szabad bekezdésesnek lennie. Az ilyen eseteket, — ha másképpen nem megy a dolog — ha a szerző, illetőleg megrendelő segítségül hívásával is, de okvetetlenül el kell kerülnünk.

* * *

6. Idegen nyelvek szedése. Előadások minden pénteken este 1/28 órától 1/210-ig. Előadó: *Novák László*. Hallgatók: Eliás Sámuel, Heller J. Kálmán, Kollár József, Kovács Gyula, Schulhof Albert, Tálasi Miklós; összesen 6.

Nagyvárosok nyomdáiban sok az idegen nyelvű munka. Minálunk különösen. A Budapesten készülő nyomtatványoknak legalább 15—20%-a idegen nyelvű, s a borsos korrekturák révén mérhetetlen sok bosszankodásban van része szerzőnek is, szedőnek is egyaránt.

Arról szó sem lehet, hogy a nehéz napi munkával elfoglalt betűszedő minden olyan nyelvet alaposan megtanuljon, amely munkálkodásának esetleg tárgya lehet. De nincsen is erre szükség. Tanulja a tulajdon anyanyelvét folytonosan, szeretettel; s ha kerül rá ideje: tán egy másikat is alaposan, a többire nézve pedig elégedjék meg azzal, ha a

főbb ortográfiai elveket annyira-mennyire megismeri. Ennek is kitünő hasznát veheti szedésekor. A korrekturabeli hibák meglehetősen tekintélyes része ugyanis nem az illető szavak helytelen olvasásából, hanem az illető nyelv helyesírásának nem-ismeréséből származik.

Az összes idegen nyelvek között leggyakoribb nálunk a *német*. Ennek különösen új ortográfiájával nincsenek szedőink tisztában. Pedig az erre vonatkozó fő elveket könnyű megjegyezni. A régi *th-s* betűösszetételek *t-re* egyszerűsítvék: *Teil, Wert* stb. (de *Zahl, zählen*). Az idegenből átvett *s* már tökéletesen meghonosodott szavakat *k-val*, illetőleg *z-vel* kell írunk, pl. *Rekonvaleszent*. Az eddig *iren-nek* irt igeképző most *ie-vel* a helyes (*hausieren, vegetieren* stb.). Az *S* hangnak egyéb mássalhangzókkal való kapcsolatára nézve ez a fő szabály: *t* és *p* előtt rendszeren *[-et]* írunk (fa[st]en, kno[st]en), kivéve az idegen szavakat. Egyéb mássalhangzók előtt az *S* hang rendszeren a megelőző szótaghoz tartozik, *s* *sz*-szel irandó; pl. *Ma[st]ke*. Három egyforma mássalhangzó közül az egyik elmarad (pl. *Schiffahrt*). *Ä, Ö, Ü* helyett *Ae-t, Oe-t, Ue-t* írunk nem szabad. Az elválasztás fő szabálya, hogy az a kiejtéshez, a beszédhez alkalmazkodjék; a mostani hivatalos helyesírás szerint nem választható el tehát *beend-igen, Empfind-ung*, mint az némely német nyelvű napi lapunknál látható, hanem egyes-egyedül: *beendi-gen, Empfin-dung*. Az összetett szókat alkotóik szerint választjuk széjjel: *be-obachten, war-um, her-ein, voll-enden*. Az *sp* és *st* antiquában széjjelválasztható: *Knos-pen, Las-ten*. De ha az *st* előtt még egy mássalhangzó áll, az *s-et* is át kell vinnünk a következő sorba, például *Für-sten, gün-stig*. Éppen így vagyunk a *pf*-fel is; széjjelválasztható (*hüpf-en*), de csak akkor, ha nincs előtte mássalhangzó (*dämpfen, Kar-pfen*). Az idegen szavak elválasztását respektálja a német: összetételükhöz képest, vagy az eredeti nyelv szabályai szerint választja el őket: *Di-stinktion, Dis-put, Interesse, Dis-enterie, Mon-archie*.

A franciában különleges betűk: *ë; à, è, ù; â, ê, î, ô, û; ë, ü* (e kettő igen ritka); *ç* *s* az összeöntött *oe* és *ae*. A nagy betűk közül csak az *E-re* rakják föl az ékezeteket, újságokban azonban ezt is elhanyagolják. Igen sűrűn fordulnak elő az *u. n.* „lettres supérieures“ (Mme, Ier vagy Ière stb.); ezekre ügyelnünk kell. — Aki gyakrabban szed franciát, jól teszi, ha annak legalább olvasási módjával megismerkedik. Az összekerült mássalhangzók közül egy egész sereg nem választható széjjel; elválasztási példák erre vonatkozólag: *no-blesse, dé-ployer, aveu-gler, mai-grir, fou-droyer, recevoir, nau-frage, de-fleurir, pa-tron, trépi-gner, se-crète*. De már: *char-cutier, com-bat, ver-bal*, amint egyébként a legkisebb nyelvérzék is meg-

mutatja. Ha három mássalhangzó kerül össze: rendszerint kettő megy át: *com-plète, trem-bler*.

Az *st* és *sp* széjjelválasztandó, még pedig sokszor tekintet nélkül a szó eredeti (latin) összetételére: *circons-cription, cons-truire, bes-tiale*. Összetorlódott magánhangzókat ne válasszon széjjel franciául nem értő szedő.

Az angolban nincs ékezetes betű. Legtöbb bajt okoz szedőinknek a szavak elválasztása. Ebben főképp a kiejtés az irányadó *s* ezért szabályai olyan bonyolódottak, hogy angolul nem tudó szedőnek hiába is magyaráznók azokat. Csak annyit jegyezzünk meg, hogy az összetett magánhangzók széjjelválasztásától óvakodnunk kell és hogy az *ing, est, able, ous* és *ical* képzőket elválaszthatjuk a tőszótól. Ilyen elválasztások: *bless-ing, great-est, weigh-able, numer-ous, grammat-ical*.

Az olasz nyelvbeli ékezetes betűk ezek: *à, é, ò, ù*. Az *x* betű ismeretlen e nyelvben; *s, ss* vagy *c* lett belőle (esposizione, Alessandro, Felice). Az elválasztási szabályok nagyjából megegyeznek a franciával, azzal a különbséggel, hogy az *s* betű csak nagyon ritka esetben (*Abs-burg, dis-grazia, tras-missione*) szakasztható el az utána következő mássalhangzótól. Például: *la-sciarone, rin-cre-sciuto, giu-squiamo, bale-strieri*. A *dell', dall', nell'* féle szócskákkal összekötött szavak elválasztásának módja ez: *del-l'albero, dal-l'amica, nel-l'affezione*.

A spanyol nyelvbeli ékezetes betűk ezek: *á, é, í, ó, ú, ñ*. Az *ll-et* nem szabad széjjelszakasztanunk, mert az egy hangot (*ly-et*) jelöl; például: *ca-llar, ensi-llado*. Mássalhangzó-torlódáskor az *s* betű a szó végén marad, úgy mint a franciában; pl.: *circums-tancia, cons-titución*.

A portugál nyelvben különös figyelmet igényelnek az összetett magánhangzóképpen jelentkező *s* fölöttük hullámos vonáskával ellátott orrhangok (pl. *São*). Az *lh, nh* mássalhangzókat nem szabad széjjelválasztanunk; tehát lesz: *debu-lhar, ca-stanha*. Az *s* betűt átvizsik: *apo-strophi*.

A román nyelv ortográfiája még nem eléggé megállapodott. Ékezetes betűk: *ă, â, ă, ê, î, î, û, û, ș, ț*. A szavak elválasztása olasz mintára történik; az *st-t* nem szabad elválasztani: *re-stringe*.

A görög nyelv ábécéje a következő: *Α α (a), Β β (b), Γ γ (g), Δ δ (d), Ε ε (rövid e), Ζ ζ (z), Η η (hosszú é), Θ θ (th), Ι ι (i), Κ κ (k), Λ λ (l), Μ μ (m), Ν ν (n), Ξ ξ (ksz), Ο ο (rövid o), Π π (p), Ρ ρ (r), Σ σ ζ (sz), Τ τ (t), Υ υ (ü), Φ φ (f), Χ χ (ch), Ψ ψ (psz), Ω ω (nyújtott ó)*. Az *ς-et* a szó végén írják. Az ékezetekre nagyon kell vigyáznunk, mert vannak hangsúlyi jelek: accentus acutus (´), gravis (˘) és circumflexus (ˆ), továbbá hehezeti jelek: spiritus lenis (ˊ) és spiritus asper (ˋ). Az előbbieket gyakran össze is kerülnek az utóbbiakkal: Ὀμηρος (Homerosz). Összetett magánhangzóknál ez ékezeteket a máso-

dik betűjegy fölé, nagy betűknél pedig első betűjegy elé kell tenni: εὕρηκα (heureka), Ἦαδης (Hadesz). — A dierezisz (¨) szintén kombinálódik ez ékezetekkel (pl. ὄϊστευμα = oiszteüma, s azt jelenti, hogy az illető magánhangzót külön kell kiejteni a mellette valótól. Az elválasztás szabálya, hogy olyan mássalhangzó-torlódások, amelyekkel valamely görög szó kezdődhetik, átviendők a következő sorba. Tehát lesz: μῶλυ-βδος (molübdosz), ἀμυ-γδάλη (amügdalé) stb.

A latinban is ez a szabály: például: *fru-ctus, mini-strare, ma-gnum*. Ügyelni kell azonban a szó összetételére, s a prefixumot külön választani: *dis-positio, abs-cessus, prod-est*.

Az orosz ábécé betűi ezek: А а (a), В в (b), В в (v), Г г (g), Д д (d), Е е (e), Ж ж (zs), З з (z), И и (i), Й й (j), К к (k), Л л (l), М м (m), Н н (n), О о (o), П п (p), Р р (r), С с (sz), Т т (t),

У у (u), Ф ф (f), Х х (h), Ц ц (c), Ч ч (cs), Ш ш (s), Щ щ (scs), Ъ ъ (üj), Ы ы (je), Э э (e), Ю ю (ju), Я я (ja), Ъ ъ (f), Ъ ъ (i), Ъ ъ (kemény végződés jele), Ъ ъ (lágy végződés jele). Ékezetes betű nincs. Elválasztási példák: кре-сти-ский, се-стрица, пье-дкал.

A cseh nyelv ékezetes betűi: á, é, í, ó, ú, y, ě (cs), ě (gy), ě (je), ň (ny), ř (rzs), š (s), ť (ty), ů (ou), ž (zs).

A tót ábécé ez: a, á, ä, b, c, ě (cs), d, ě (gy), e, é, f, g, h, ch, i, í, j, k, l, ě (ly), m, n, ň (ny), o, ô (uo), p, r, ř (rzs), s, š, t, ě (ty), u, ú, y, ý, z, ž (zs). Elválasztásra izlelítő találunk az orosz nyelvről szóló soroknál.

A horvát nyelvnek a magyar olvasástól eltérő betűjegyei: gj (gy), lj (ly), nj (ny), s (sz), ć (ty), Ć (cs), š (s), ž (zs).

Novák László
tanf.-vezető.

Könyvismertetés és kritika.

„Mit kell a könyvnyomtatónak rajzolni tudnia? I. Mitterszky József: A mértani rajz. Ezzel a címmel jelent meg közismert jeles szaktársunk Augenfeld Miksa „Magyar könyvnyomtatás“ című vállalatának első füzeté. 48 oldalra terjed, füzve van s 29 ábrát találunk benne.

Augenfeld szaktársunk nemcsak hogy kitünő nyomdász, hanem — úgy látszik — agyafúrt üzletember is egyszermind, aki számításba veszi a nyomdászközönség naiv kegyeletét élő akcicens-nagyságok iránt, s azok nimbuszával is igyekszik füzetéinek kelendőséget biztosítani. No de ez egészen természetes dolog: ma már a jó bornak is kell cégér.

Elsőnek tehát az öreg ágyút, Mitterszky Józsefet rukkoltatta ki Augenfeld szaktársunk, a legismertebb magyar nyomdász-rajzoló, aki fogta magát s mértani szakkönyvet írt, úgy okoskodva, hogy minden rajztudománynak elvégre is csak a mértan lehet az alapja.

A könyvecske itt fekszik előttünk; írója s kiadója szorongva várja a kritikát.

Kritika... kritika... Hm, bajos dolog!

... Nekiáll valamelyik lelkes szaktársunk, s egy kis dicsvágyból meg a mestersége iránt érzett végtelen nagy szeretetből szakirodalmi művecskét tákol össze. Mikor aztán készen van vele: nagy kínnal fölhajt néhány előfizetőt, de ez legföljebb ha az előfizetési fölhívás költségeinek a fődözésére elég. Kölcsönt vesz föl, szájától kuporgatja el a garast, csak hogy előteremthesse a nyomtatási költséget... Végre aztán megjelenik a mű. Beküldi a szakfolyóiratok szerkesztőségének, s lesve lesi: minő lesz a kritika. Mert ettől sok függ. Ha elismerő: megtérül a nyomtatási költség, sőt — ámbár igen ritka esetben — talán munkadíj fejében is marad egy pár fillér. De ha egy kicsinyt kegyetlenül talál kiesni a kritika: akkor fuccs az erkölcsi haszon, s szerzőnek ezenfelül nyakán marad a művecske legtöbb példánya...

Tessék ennek tudatában bár tárgyilagos, de szigorú kritikát írni!

Eh!... Fiat justitia...

A füzet nem sorozható be szakirodalmunkba. Egyszerűen azért nem, mert nem szakdolgozat. Azok a petitből szedett utasítások, hogy „T. szaktárs, ennek alapján tessék házi dolgozatát elkészíteni“: még nem teszik szakmunkává. Ami benne van: megtalálható akár-melyik középiskolai planimetriában.

Mitterszkytól többet vártunk volna. Ő, akinek az egész betűszedői, stereotípőri meg mi egyéb technika a kis-ujjában van, bizvást megtehetné volna, hogy nem csupán a mértani alapformák megismertetését közli le valami középiskolai tankönyv nyomán, hanem kézen fogva az olvasóját, pontról-pontra megmagyarázza neki: miképpen hasznosíthatók a mértani ismeretek a mesterszedői gyakorlatban. Adhatott volna egynéhány mutatót az ő stereotípálás utján készült hirdetéseiből (amennyire tudjuk, mértani számítások alapján görbített rézlelviakat használ ezekhez), a szögek osztásáról szóló fejezetben egy sereg lénia-vágást (csillagot s mas effélét) mutatott volna be; stb. stb. Ez kell a nyomdásznak: részletes fölvilágosítás arra nézve, hogyan értékesíthet bizonyos általános jellegű ismereteket a maga munkakörében is. Maradjunk a szekrény mellett; a tudomány-nak, művészetnek vívmányait — amennyire lehet — hozzuk vonatkozásba a mesterségünkkel; messze szálljon a pillantásunk, s amit látunk, tanulunk: hasznosítsuk mindjárt a szedőhajónkon is.

Mitterszky munkácskájának nagy hibája, hogy nem támaszkodik eléggé a mesterségünkre. Ebből azonban még nem következik az, hogy ne lehetne jó hasznát venni. Sőt! Mértani tankönyvre szüksége van minden olyan könyvnyomtatónak, aki mesterszedővé akarja magát kiképezni, s ha már ilyen könyvet vásárol: inkább vegye meg az olcsó Augenfeld-Mitterszky-félét, mintsem hogy valami drágább, vastagabb s az utóbbi oknál fogva nehezebben is végigtanulható középiskolai planimetriára adja ki a pénzét.

Ebből a szempontból minden nyomdásznak melegen ajánljuk az új könyvecskeket.

A celluloid és szerepe a grafikában.

A kémia fejlődésének tudható be az, hogy a mindig kutató emberi ész sokat foglalkozzék azzal a gondolattal, hogy egyes tárgyakat, amelyeket egyenesen a természettől nyerünk, mint lehetne mesterséges úton, keverés vagy vegyítés útján előállítani. Volt idő, mikor az alkémisták nemes fémet akartak ha nem is semmiből, de legalább nagyon kevés értékű dologból előállítani. Ma már e tekintetben az igények szerényebbek s a fémeknek mesterséges úton való előállításáról letettek, s megelégszenek azzal, hogy hamis drágaköveket s más efféleket gyártsanak.

A rendkívül értékes elefántcsontot szintén megpróbálták valamely gyártott dologgal helyettesíteni s e kísérleteknek köszönhetjük azt, hogy egy olyan értékes anyagnak a birtokába jutottunk, mint aminő a celluloid. A celluloidot azonban egy másik anyag előzte meg, mely nálánál természetesen silányabb volt. Az első, akinek sikerült az elefántcsontot és kaucsukot helyettesítő anyagot összehoznia, bizonyos *Parkes* volt, s ebbeli első sikeres munkája a múlt század ötvenes éveire esik. Parkes a róla elnevezett parkesint akként készítette, hogy a vízben kimosott fa-naftát lögyapottal keverte megfelelő arányban, s az ily úton nyert többé-kevésbé még puha, gyúrható és alakítható anyag különösen alkalmasnak bizonyult arra, hogy belőle különféle tárgyakat formálhassanak, de csak akkor, ha azt még előbb valamely erősen zsirtartalmú olajjal megdagasztották. Készítettek belőle játékszereket s apróbb csecsebecsét; könyvtáblákat húztak be vele, hogy víz vagy egyéb rongáló hatással bíró anyagok ellenében ellentállóbbá tegyék; telegráfrótokat szigeteltek vele s más ehhez hasonló célokra dolgozták fel. Parkesnek sikerült anyagát későbbben a külső behatások ellen még ellentállóbbá tenni, amennyiben rájött, hogy ha lögyapot helyett kollodiumpamutot használ fel anyaga gyártásánál, a nyert massa céljának minden tekintetben jobban megfelel. Angliában voltak parkesin-gyárak s készítettek belőle annyifélet, mint akár csak ma a celluloidból, már t. i. az akkori fejlettségű technika előrehaladottságának arányához mérten. Erős reklám folytán némi kelendőségnek is örvendett, nagy népszerűsége azonban szert nem tudott tenni; s ez nem annyira magára az anyagra mint olyanra, hanem inkább arra vezethető vissza, hogy a belőle készített tárgyak drágák voltak, lévén a gyártás hosszadalmas és nehéz, s a nyers anyag még nehezen hozzáférhető. Rövid életű volt a parkesin s hamarosan átvette szerepét a celluloid, amely nemcsak hogy olcsóbb és jobb, de minden tekintetben megfelelőbb is.

Sajátságos s különösen reánk nyomdászokra nézve érdekes, hogy a celluloid gyártására két nyomdász

jött rá 1869-ben. Két nyomdásztestvér, név szerint Hyatt, Newarkban olyan hengeranyagot akart előállítani, amely a légköri nyomásnak nincs alávetve, vagy legalább kevésbé, mint a ma általánosságban használt könyvnyomdai hengeranyagunk, s állítólag e kísérletezéseik közben nyertek ők egy kemény, de rendkívül rugalmas anyagot, amely őket rávezette a ma celluloid néven ismeretes anyagra. Akaratlanul nyerték s minden valószínűség szerint nem voltak a feltalálás pillanatában annak a tudatában, hogy feltalálásuk mily nagy jelentőségű, s bizonyosan nem gondoltak arra, hogy szakmájukban a celluloidot sok mindenre fogják használni, csak hengeröntésre nem. Csalódtak, ha azt hitték, hogy kísérletük szakjukra nézve kárba vészett.

A celluloid feltalálása után jó ideig nem igen tudták azt kellő módon értékesíteni. A belőle készült tárgyak elterjedésének szűk határt szabott az, hogy nem tudták olcsón előállítani. Hisz első gyártásának korszakában még csak arról volt szó, hogy az addig elefántcsont és kaucsukból készült tárgyakat utánozzák. Már pedig ha mint utánzatot gyártsanak valamit, de nem az aránylagos olcsósággal — potom pénzért — ilyenek alig lehet létjogosultsága. A kémia hatalmas fejlődése, gépek alkalmazása s a minden téren nyilvánuló haladás magával hozta, hogy a nyers anyagot olcsóbban lehetett beszerezni, s a nagyobb és jobban megosztott üzennél a gyártás kifizetőbbé vált. S ha azelőtt csupán experimentumként azért gyártottak egyes tárgyakat celluloidból, hogy megmutassák, mi mindent lehet belőle készíteni, mind jobban közeledett az az idő, mikor szükségessé vált az olcsó utánzat; s ha volt idő, mikor anyagot kerestek arra, hogy formát csinálhassanak, ma ott vagyunk, hogy anyag van s formát keresünk. Így vált a celluloid az ipari dolgok készítésénél nélkülözhetetlen anyaggá.

A celluloid elterjedését némileg az a teljesen téves nézeten alapuló híre, hogy rendkívüli módon tűzveszélyes: nagyban gátolta. Azt hitték egyesek ugyanis, hogy elég pusztán a melegség, avagy egyetlen egy szikra, hogy a celluloid lángra kapjon s gyorsan elégjen. Vannak, akik nem mernének celluloidból inggallért avagy kezelt viselni az állítólagos tűzveszélyességénél fogva. (Nem veszélyesebbek-e akkor inkább a könnyű, különösen női ruhák? Könnyű ruha hirtelen való lángkapásától már sokan lettek szerencsétlenekké, de azt még nem hallottam, hogy celluloidból készült tárgy lángkapásától valaki égési sebeket szenvedett volna.) Bizton állítom, hogy a celluloid nem tűzveszélyes, sőt mi több: csakis nyílt tüzőn gyulad meg.

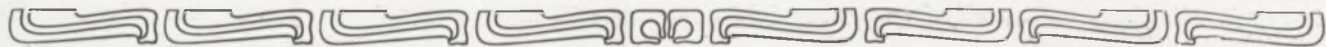
A celluloid nem egyéb, mint lögyapot kámforban feloldva. A nyers celluloid — festék vagy egyéb más

anyag hozzáadása nélkül — majdnem színtelennek mondható (vagy gyengén sárgás); rendkívüli módon ruganyos, kemény, erős, majdnem széttörhetetlen; késsel forgács húzható le róla. Magától értetődő dolog, hogy bizonyos anyagokkal való kezelés folytán bizonyos fokig megpuhítható, de keményebbé is tehető. Szaga a kámforéra emlékeztet, mely szag azonban kellemetlennek nem mondható, s áthatóbban érezzük, ha a celluloidot dörzsöljük.

Ha 125 C°-ra hevítjük, jobban mondva vízben addig főzzük, míg 125 C°-ra melegeedik, annyira megpuhul, hogy több apróbb darab összeragasztható lesz. Tovább melegítve 140 C°-nál elveszti színet, illetőleg áttetszőségét; ha még magasabb fokra hevítjük, nagy hirtelenséggel fellobban és szétfut, korom alakjában le hull s maga körül intenzív kellemetlen büzt áraszt.

Szabó Róbert.

(Folyt. köv.)

Győri levél.

A Szakkör érdekében megindult országos mozgalom hullámai Győrré is eljutottak, s az itteni szaktársak meglehetősen szép számmal léptek be Szakkörünk tagjai sorába.

Mint másutt, úgy itt is fölismerték a Szakkör nemes céljait és siettek zászlaja alá seregleni, hogy ezzel első sorban: tanújelét adják tanulási vágyuknak, másodszorban: elismerjék a szakképzés rendkívüli fontosságát és égető szükségét, harmadszorban pedig: teljes elismerésüket juttassák kifejezésre a Szakkör eddigi áldásos és sikerdús működésére.

Tudjuk azt, hogy Magyarország nyomdaipara még mindig messze bandukol a művelt Nyugat fejlett s virágzásának teljes pompájában álló nyomdaipara mögött. Nem csodáljuk, hogy hátramaradtunk e tekintetben, de nem rajtunk múlott. Míg Angliában és Németországban már régebb idő óta vannak államilag fentartott avagy legalább segélyezett szakiskolák, addig nálunk saját magunknak kell gondoskodnunk szakképzetségünk fejlesztéséről.

A Szakkörnek pedig ez a célja, melynek eléréseért minden lehetőt megtesz, oly áldozatokat hoz, melyek egyenesen megkövetelik minden magyarországi szaktársától, hogy működésében lehetőleg támogassa a Szakkört, annak tagjai sorába lépve részt vegyen azon kulturális munkában, melyben eddig csakis a szaktársakra támaszkodhatott.

Különösen a vidéki szaktársak szívlelhetnék meg a kör legújabb fölhívásait, mert bizony szakképzetség dolgában a vidéken uralkodnak a legszomorúbb állapotok. Egyrészt mert nincsen akitől tanuljon a fiatal szaktárs, másrészt, mert a megrendelő közönség vajmi keveset ad nyomtatványai izléses, modern kivitére. De nemcsak szakképzetség szempontjából kell bírálnunk a Szakkör vidéki akcióját, észre kell venni a vidékieknek egy másik szempontot is, mely kevésbé sincs hátrább az előbbinél. Ha már van erős gazdasági szervezetünk s tudjuk mily hatalmas erő rejlik a szervezetben: tudnunk kell azt is, hogy a tudás hatalom és ezért fejlesszük szakképzetségünket, mert ez oly hatalmas fegyverünk leendő gazdasági küzdelmünkben, mellyel a kívánt sikert minden esetben könnyen kivíthatjuk.

Szakkörünk a legutóbbi idő óta azon vidéki városokban, hol több tagja van, időközönként nyomtatványkiállítást és szakfölolvasást rendez, hogy ezzel kielégítse tagjai igényeit.

Győrött június hó 24-én rendezett nyomtatványkiállítást és az ezzel kapcsolatos szakfölolvasás megtartására Löwy Salamon szaktársat küldte ki.

A kiállítást, melyet a kereskedelmi és iparkamara dísztermében Kardos Árpád szaktárs nyitott meg, az itteni szaktársak túlnyomó része — sajnos akadtak olyanok is, akik kicsinyes okok miatt távolmaradtak — valamint a megjelent vendégeknek is mindegyike megtekintette, hogy elragadtatásának adjon kifejezést a látottakon. Oly nemesen egyszerű, izléses nyomtatványok azok, s mindamellett eredetiek és minden sablonosságtól mentek. A vázlatok pedig egyszerűen meglepők, oly pompás, a legapróbb részletekig kiterjedő a kidolgozásuk, mely készítőjük — Löwy Salamon szaktárs — kiváló szak tudását, képzettségét dicséri.

Díszét képezte a kiállításnak az a nagy ezüst érem, mellyel az Országos Iparegyesület a munkákat kitüntette.

A szakfölolvasást mindvégig figyelemmel hallgatták meg, s végül megéjlenezte a szép számú hallgatóság. Fölösleges és hiábavaló igyekezet volna e fölolvasás méltatása, mivel lapunk mult számában egész terjedelmében megjelent s így alkalma nyílik minden szaktársnak meggyőződni annak szépségéről, érdekességéről.

A fölolvasás után Löwy szaktárs kalauzolása mellett tekintették meg a vendégek is a gyönyörű kiállítást, mely iránt még délután is érdeklődött a közönség, bár nem oly számban, mint az óhajtott lett volna, de ennek okát a jótékony nőegyleti ünnepségben találjuk.

Mielőtt jelen soraimat lezárnám, kedves köteletségemnek tartom, hogy a győri szaktársak nevében őszinte köszönetet mondjak a Könyvnyomdászok Szakköre vezetőségének a kiállítás és fölolvasás rendezéséért, nemkülönben Löwy Salamon szaktársnak a fölolvasásért, továbbá a győri kerületi kereskedelmi és iparkamara elnökségének a kamarai székház dísztermének szives átengedéséért, Révész Sándor úrnak, a Győri Hirlap felelős szerkesztőjének azon szives fáradozásáért, mellyel a kiállítás és fölolvasás ügyét támogatta és hathatósan előmozdította és Raab Béla nyomdatulajdonos úrnak a meghívó díjmentes elkészítettéséért, úgyszintén a győri napi sajtónak a kiállítás érdekében tett készségeért. Ez úton is kérem, sziveskedjenek a Szakkör iránti jóindulatukat továbbra is fentartani.

Wankó Vilmos.

Előfizetési fölhívás a Magyar Nyomdászok Évkönyve 1907-iki évfolyamára.

Ország-világ elismerte tavaly a Könyvnyomdászok Szakköre Évkönyvének a sikerét. A legjelesebb művészeti és szakfolyóiratok lelkes dicsérettel adóztak annak a hatalmas nyomdászközösségnek, amely ily díszes kiállítású és tartalmas könyv előteremtésére képes.

Az idén, november elején megjelenő huszonkettedik kötet még különb lesz. Tartalmáról már előre is kijelenthetjük, hogy magosabb színvonalú lesz az eddigiéknél is; biztosítja ezt az a jeles szakírói gárda, amely már eddig is szavát adta, hogy teljes erejével támogat az évkönyvcsinálás munkájában. Szóba kerül az Évkönyvben minden olyan tárgy, amely a legutóbbi időben aktuálisnak mutatkozott. A szedésre vonatkozó művészi elvek taglalása közben nem feledkezünk meg az egyéb munkakörökben szükséges tudnivalókról sem. Ami pedig a kiállítását illeti: eddigi kilátásaink szerint semmi esetre

sem marad az idei mögött. Mesterszedőinknek, gépmestereinknek színe-java itt teszi majd közkinccsé a maga technikai és művészeti tudását.

Az Évkönyv folytonos nagyobbodásának természetes következménye, hogy az árát némi csekély összeggel fölemeljük. Aki azonban július haváig Szakkörünkbe beiratkozott, s tagsági illetékeit rendesen fizeti: ingyen kapja meg az Évkönyvet is. Az előfizetési ár különben helyben 2 korona, vidéken portómentes küldéssel 2 korona 30 fillér, amely összeg szeptember közepéig 20 filléres heti részletekben is letörleszthető. Megjelenés után 3 korona lesz az Évkönyv ára (vidéken 3 korona 30 fillér). Gyűjtőknek minden eladott és kifizetett tíz példány után egy tiszteletpéldányt adunk.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának megbízásából: *Novák László*, szerkesztő.

Vegyes közlemények.

Körünk új helyisége f. é. augusztus hó 1-től VIII, Aggteleki-utca 2a. szám alatt van.

A „Világosság” könyvnyomda részvénytársaság április 30-án lejárt első mérlegéből közöljük a következőket: Brutto jövedelem: 29.520 K. Házbér: 8.299 K. Tiszti fizetés: 11.150 K. Költség-kiadás: 8.579 K. Részvénytőke: 50.000 K. Tiszta nyereség: 11.492 K. A minden tekintetben szakszerűen, jól felszerelt és izléses nyomtatványokat szállító könyvnyomda berendezése 113.919 K-val van a mérlegbe felvéve, az adóssók 49.463 K-val szerepelnek. A nyomdát, amelyben a számos munkás-szaklapon és egyéb pártnyomtatványokon kívül a Népszava napilap is készül, tavaly állította fel a párt egy 16 oldalt nyomó „Miniatur” rotációs géppel, a megfelelő számú gyorsajtókkal és segédgépekkel.

Czettel Gyula budapesti nyomdatulajdonos a nyomdai ipar terén szerzett érdemei elismeréséül királyi tanácsosi címet kapott.

A Rigler József Ede papírneműgyár részvénytársaság az elmúlt évben 121.695 korona tiszta nyereséggel dolgozott, amelyből 9 koronás ($4\frac{1}{2}\%$) osztalékot fizettek. Tavaly 6% volt az osztalék.

Pécsi Részvénynyomda új épülettel cseréli föl eddigi helyiségeit. Külön termék állnak majd a szerkesztőség és kiadóhivatal rendelkezésére, míg a nyomdai iroda, szedőállványok és gépek egy nagy impozáns épületben lesznek külön-külön elhelyezve. Lesz a könyvkötészetnek is megfelelő új helyisége. Az új épület még az ősz folyamán elkészül.

Forster Rezső miskolci nyomdatulajdonos öreg korára való tekintettel végképpen nyugalomba vonult. Egyike volt a vidék legképzettebb principálisainak, s mint ilyet, a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetsége díszelnökévé is választotta. 1833 szept. 6-án született Cegléden. Atyja odaváló kereskedő volt. 1847-ben a Beimel és Kozma-féle nyomdába állott be, s három éven át tanulta a nyomdászatot. A forradalom napjaiban előbb a Pesti Divatlap-nál, majd a Kossuth Hírlapja című lapnál dolgozott. (Ugyanekkor, ugyanabban a nyomdában volt *lovag Falk Zsigmond* udv. tanácsos, a Pesti

könyvnyomda r.-t. nyomdaigazgatója, az Ungar tördelője.) A forradalom után akcicens-szedőnek csapott föl. 1853-ban Bécsben volt a mechitaristák nyomdájában, majd a Sommer-féle nyomdában. 1858-tól Lipcsében és Magdeburgban volt három éven át akcicens-szedő. Haza kerülve, a Herz János-féle nyomda vezetője lett. A nyomda főszerkesztője, ismét Bécsben dolgozott, honnét Wodianer Fülöp hívta le üzletvezetőjéül. Három év múlva a kassai Gutenberg-nyomda (Werfer Károly) alkalmazta az intézet főszerkesztéséig. Erdélyi János fölhívására a sáros-pataki főiskolát hasonbérbe vette. Öt évet töltött itten. Ez idő elmúltával a Légrády testvérek nyomdájának üzletvezetőjévé hívták meg, ahol tizenkét egész évig működött. 1878 aug. 30-án lépett ki, hogy Miskolcon a Rácz Ádám-féle könyvnyomdát megvásárolja; ezt 1906-ig, tehát huszonnyolc éven át szakadatlanul kezelte. Évek során át munkálkodott a hírlapirodalom terén. Már husz éves korában dolgozatai jelentek meg a budapesti lapokban; Miskolcon a Borsod-ot rövid ideig, a Borsod-megyei Lapok-at tíz éven át szerkesztette.

Kitiltott ujságok. Az ember el sem hinné, milyen nagy azoknak az ujságoknak a száma, amelyek Magyarországból ki vannak tiltva. A francia lapok közül a Libre Parole 1895 óta, a Voltaire és a Chronique Parisienne 1880, a Réveil 1870 és a L'Europe 1890 óta ki van tiltva. Még nagyobb ama német ujságok száma, amelyekből a postai szállítás jogát megvonták. Ezek jobbadán szociálista lapok, amelyek között a gráci Arbeit és Arbeiterwille, a berni Arbeiter-Zeitung, a zürichi Arbeiter-Stimme, a berlini Socialist, a londoni Lumpenproletariat és Londoner Arbeiter-Zeitung, a Jüdisches Volksblatt stb. szerepelnek. Az élclapok közül hasonló sors sujtja a bécsi Kikerikít és a müncheni Jugendot. A kitiltott lapok száma körülbelül ötven.

Irodalmi kolosszus. A leghatalmasabb irodalmi mű, amely eddig csak megjelent, nemrég készült el a washingtoni állami nyomdában. A hatalmas mű 128 darab ezeroldalas nyolcadretű kötetből és egy harmincöt részből összeállított kolosszális térképből áll. Az irodalmi kolosszus az amerikai polgárháború történetét tárgyalja. A műnek a közlését huszonhat évvel ezelőtt kezdték

meg. 11.000 teljes példányt nyomattak belőle, összesen tehát 1,408.000 ezeroldalas kötetet. Ebből 2000 példány államhivatalok, kormányzóságok, katonatisztek között kerül szétosztásra, 8300 példányt könyvtárak, tudományos egyesületek kapnak, a többi 700 példány pedig könyvpiacra jut, alig valamivel drágábban, mint az előállítási költségek. Sokan azonban, akiknek a mű kijárt, elhaltak s bárha ilyen esetben az örökösök tovább kapják a művet, azoknak nem lehetett azt kézbesíteni. A British Museum is birtokában van egy ehhez hasonló műnek, amely egy kerek kétezer kötetet tartalmazó kínai enciklopédia.

A „Kosmos“ kő- és könyvnyomda és hírlapkiadó r.-t. felszámolás alatt című cég 1905. évi mérlege szerint a „Kosmos“ vesztesége 2,459.572 koronát tett a 2,060.000 korona alaptőkével szemben és mivel a hitelezők követelése még 353.783 koronára rúg, a részvényesek kvótára természetesen nem számíthatnak.

A hétfői lapok. Róna Lajos írja az Ujságkiadók Lapjában: A lapok adminisztrációjába az utóbbi két évtized folyamán befészkelődött az ugynevezett bohém szellem. A legtöbb újság nem a saját jövedelmeivel számol, hanem a máséival. Ha véletlenül egyik napilap a rendes tizenhat oldalnál bármely oknál fogva csak egyszer is nagyobb terjedelemben jelent meg, a konkurrencia, amely ezt persze nyilvántartotta, a következő alkalommal már ezt a kivételt azzal honorálta, hogy még négy oldallal többet adott, ami — különösen az utóbbi tíz esztendő alatt — oda fajult, hogy a hétköznapi számok átlaga terjedelmesebb, mint a kilencvenes évekbeli vasárnapi számoké volt. A laikusok előtt, vagy a kulturhisztórikus előtt ez az állapot bizonyára a magyar sajtó hatalmas föllendülésének és fejlődésének a szimptomája; a dolgok mélyébe látó szakember előtt pedig a meggondolatlan és könnyelmű verseny rákfenéje. Mennyire terjedhetett már ez a rákfele, esetleg mennyire megtámadhatta már az újságkiadás élő szervezetét magát, ha a konkurrencia egy pillanatra megáll és feledve csapat-papot, azaz versenyt, megpróbálja: vajjon nem lehetne-e az újságkiadást is, mint üzleti vállalkozást, a józanság medrébe terelni. Hát igenis lehet. A legelső lépés az, hogy teljes egészében végrehajtsák a hétfői lapok kiadásának megszüntetését. Ha az értesüléseim nem csalnak, ez a legközelebbi jövőben keresztül is lesz vive. De hogy őszinte legyek: nem az újságkiadók kollégialitásának bizonyításaképpen, hanem kívülről jött presszió következtében. Kérték a szedők a hírlapíró- és kiadó-testületektől és így kerülhetett csak napi rendre. Máskülönbent egyetlen lapvállalat sem merete volna a kezdeményező lépést megtenni, mert attól félt volna, hogy a konkurrencia az ajánló versenyképtelenségét konstatálta volna belőle. Most azonban, hogy arra kötelezik magukat a lapkiadók, miszerint a hétfői lapok kiadását beszüntetik, úgy tegyék, hogy ez a kötelező megállapodás belátható időn belül biztosítva is legyen. Érzékeny bírság legyen az ára a megállapodás megszegésének. És egy megállapodással ne érjék be az újságok.

A Nagyenyedi Könyvnyomda és Papírárúgyár R.-T. a lefolyt évben 10.214 K 8 fillér tiszta nyereséggel zárta le zárszámadását. A IX. üzletév zárszámadása szerint a leltári vagyon 201.713 K 86 fillérre rúg. Teher: 191.499 K 78 fillér. Szabályszerű leírás: 7152 K 38 fillér. Árúforgalom: 125.463 K 48 fillér. Munkabérek és üzleti költségek: 59.632 K 91 fillér. A szép fejlődésnek indult üzlet 48.000 korona értékű nyers anyagot dolgozott fel.

A trafikosok mint papirkereskedők. A budapesti detail papirkereskedők egylete beadványt intézett a pénzügyminiszterhez, melyben a következőket mondja: A fő-

városi papirkereskedők körében régi panasz tárgya, hogy Budapesten a dohánytőzsdék tulajdonosainak nagy része formális papirkereskedést is folytat. A pénzügyminiszter 1905. évi 39.780. számú rendelete megengedi ugyan azt, hogy a dohánytőzsdések egy-egy levélpapírost, borítékot, esetleg egy-egy tollszárat és tollat eladhassanak, de ennek a miniszteri rendelkezésnek a rációja kétségtelenül az volt, hogy a fogyasztó közönség abban a helyzetben legyen, hogy ilyen, minden pillanatban szükséges tárgyakat a külvárosokban is, ahol kevés a papirkereskedés, minden nehézség nélkül beszerezhessen. Az idézett rendelet kelte óta azonban a viszonyok lényegesen változtak, mert a statisztikai adatok szerint Budapesten a papirkereskedők száma azóta majdnem megkétszereződött. A helyzet lényegesen rosszabbodott még azzal, hogy jóformán minden dohánytőzsdében a tulajdonos a szó szoros értelmében berendezett papirkereskedést folytat. Kerül ott eladásra nemcsak egyes levélpapír, toll és tollszár, hanem teljes levélpapír-dobozok, mindennemű írészerek és irodai készletek, csomagoló-papíros, mindenféle iskolai cikk, könyvek, naptárak stb. Kéri az egyesület ezek folytán a minisztert, hogy a rendeletet szó szerint hajtassa végre, vagyis a trafikosok nagyarányú papirkereskedésének vessen véget.

Autotípiák megrendelésekor ügyelnünk kell arra hogy a cinkografushoz eredetileg beküldött fotográfia vagy tusrajz lehetőleg kifogástalan legyen, mert mentől tisztább az eredeti, annál jobb a róla készített autotípiák is. Az autotípiák készítésekor a retoucheur nem javíthatja úgy ki az eredetinek a hiányait, amint az például a fametsző-művészetben meg az egyszerű vonalas cinkográfiában lehetséges. Hogy minő hálózatú legyen az autotípiák, azt a nyomtató-papíros minősége határozza meg. Mentől olcsóbb a papíros, annál durvább hálózatúnak kell lennie a rája nyomtatandó autotípiának. Finomabb fajta krétás papírosra ha nyomtatjuk a képet: vételesség elő a cinkografussal a legfinomabb rácsot. Jól simított papírosra nyomódó autotípiának közepfinom-ságú lehet a hálózata, a közönséges újságpapírosra való nyomtatásra szánté pedig a legdurvábbik. Ha olyan fotográfiákat küldünk a cinkografusnak, amelyeknek nincsen karton-hátlapjuk, ne írjunk azok hátuljára semmit sem, mert az írás keresztül-ütődik rajtuk, s a jövődöbéli autotípián is meglátszik. Az ilyen fotográfiákat különben kartonlapok közé téve dugjuk a levélborítékba, mert e nélkül esetleg még a postai bélyegzés következtében is tönkre mehetnek.

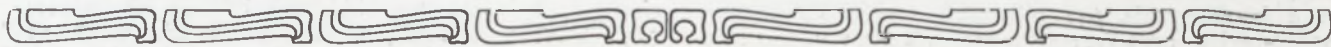
Németországból. *Radó-Stern Lipót* szaktársunk, ki eddig társtulajdonosa volt egy berlini tekintélyes akcidentsnyomdának, most e nyomda egyedüli tulajdonosává lett. — A *német faktorok egyesülete* (Deutscher Faktoren-Bund) most ünnepelte főnnállásának tizedik évfordulóját. E tekintélyes egyesületnek most 1680 tagja van, s kondíció-közvetítésen kívül pénzbeli segítséget is ad szükségbe jutott tagjainak. A rokkantsági összeg például 60 havi befizetés után 20, 120 hó után 25, és 180 hónap után 30 márka havonként. Elhalálozás esetében 100 márka temetési segítséget és hat hónapon keresztül 20—20 márka özvegyi, illetőleg árva-segítségét kapnak a hátrahagyott családtagok; ha a tag 60 havi tagsági díjat már befizetett: a hat hónap lejártá után 10 márkás havi pénz-segítségét kap az özvegye holtáig. Kondíció-változás okozta költözködés esetében is ad az egyesület segítséget, még pedig 25—100 km.-nyi útra 25 márkát, ezenfelül minden km.-re 20 pfenniget, egészen 60 márkáig. — A bajor kormány eltiltotta az ólomfém-festékek előállított *lehúzó-képek* árúsítását. Azzal okolja meg e tilalmát, hogy az ilyen lehúzó-képekben viszonylag nagy

mennyiségben levő ólomfehér a képet végignyálaló gyermek egészségére esetleg nagyon veszedelmes lehet. A tiltó rendelet nagy megrökönyödést keltett az érdekelt gyárosok és kereskedők körében, mert egyrészt az ólomfehéret bajos mással pótolni, másrészt pedig rengeteg készletük van az ólomfehérral készült lehúzó-képek-ből raktáron.

Az aranybronz használatáról már sokszor esett szó szakirodalmunkban, de eddig a bronzolásnak úgyszólván csak a technikai mesterfogásait tárgyalták, a nélkül, hogy a bronznak a színhatásaira is kiterjeszkedtek volna. Az aranyat magát már a legrégebb időkben is bőségesen használták díszítésre, kivéve talán az egyiptomiakat, akiknek ornamentikájában az arany túlságosan nehéz lett volna, s ezért a sárga festékekkel helyettesítették. A történeti stílusok közül a rokokóban alkalmazták legbőségesebben az aranyat, festményeken, ruhákon meg építészeti részleteken egyaránt. A régi könyvkötői mester munkákon is igen széleskörű volt a használata, s az 1880-as években készült tipográfiai munkákon is gyakorta láthatunk aranzsnyomatot. A modern festészetben és szobrászatban elvéve még megrökönyödnek az arany alkalmazásával, így például a híres német szobrász: Klinger is a maga Beethoven-szobrán, meg Schneider Szasa festőművész a lipcei Gutenberg-csarnok freskóin, de távolról sem olyan mértékben, mint a korábbi századokban. Annál nagyobb szerepe van az aranyaknak az iparművészetben, s ennek különösen némely ágazataiban, mint például a porcellánfestészetben, bádogtechnikában stb. Érdekes, hogy a muzemok, képcsarnokok képei majd mind aranykeretbe vannak foglalva. Színes képeknél ez szinte elkerülhetetlenül szükséges, mert különben a színek egy része alig érvényesülhetne. Ezért különböző színű fa- meg egyéb rámkákat csak egyszerű rajzok meg műnyomatok bekeretezésére szoktak használni. — Könyvnyomdai akcidenz nyomatokon az aranzsín kiválóan

alkalmas a hatás fokozására, de nem szabad elfelejtenünk, hogy a túlságosan sok arany zavarólag hat. A szín-összetételek közül az arany és vörös, aranzsín és barna, arany és sárga nem ajánlhatók, igen jó hatásúak azonban az arany és fekete, arany és zöld, arany és kék; sőt az empire-stílusban az arany és fehér kombinációja is szerfölött kedvelt. Igen jó hatású még az arany a sötét színű papirosokon, s némi vonalas dísznek ilyen papirosra való nyomtatása gyakran többet ér bárminő sokszínű nyomásnál. Az aranybronzot különben sokféle árnyalatban árusítják, s sokszor a keverésük révén is jó hatást érünk el. Az aranybronznak némi ezüstbronzsal való keverése például fehéresen ragyogó aranyfölvületet ad. Sajnos, a könyvnyomtatásban csak nagyon ritkán lehet szó arról a ragyogó aranzsnyomásról, amit a könyvkötő a könyvtábla gerincének melegen való sajtolásával — jóféle bronz használatát föltételezve — mindig könnyű szerrel elér. Akárhány festékgyáros már a hengerre föl adható aranzsínfestékek készítésével is megrökönyödött, de valóban kielégítő eredménnyel eddig még egyikök sem dicsekedhetik; s így az aranzsnyomatainknak még beláthatatlanul hosszú időnkig bronzolás útján kell készülniök.

Amerikából. New-York városának 510 nyomdája van, amelyekben 14.000 munkás dolgozik. A legnagyobbik nyomda gyorsajtóinak száma 74. Chicago 350 nyomdája 9000, Philadelphia 338 nyomdája pedig 6000 embert foglalkoztat. Bostonnak 217 nyomdája van 3000 munkással; Saint-Louisnak, Cincinnatinak meg a most elpusztult San-Franciscónak egyenkint 360–360 nyomdája 4500–5000 főnyi munkásszemélyzettel. A washingtoni nyomdák száma mintegy 60, összesen 3500 munkással, akik közül több mint 2000 az itteni nagy államnyomdában dolgozik. Az Egyesült Államok összes nyomdáiban alkalmazott munkások száma hozzávetőlegesen 150.000-re tehető.

Hivatalos rész.

Körünk új helyisége f. é. augusztus hó 1-től VIII, Aggteleki-utca 2a. szám alatt van.

Rendkívüli választmányi ülés 1906 június hó 8-án.

Jelen vannak: Tanay József elnök, Löwy Salamon I. alelnök, ifj. Aigner Antal II. titkár, Bozsik István pénztáros, Sarlós Lajos ellenőr, Hahn Mór I. leltáros, Boros Dezső II. leltáros, Bauer Henrik, Gyöngyösi Sándor, Prüner Arnold, Spitz Adolf, Stefáni József és Szabó Róbert választmányi tagok, továbbá Novák László, az Évkönyv szerkesztője. *Igazolva távol:* Fuchs Zsigmond II. alelnök, Morócz Jenő I. titkár, Kún Kornél, Novák Alajos, Novitzky N. László, Radnai Vilmos, Stalla Márton és Szeniczai Mihály választmányi tagok.

Elnök üdvözölvén a megjelenteket, megnyitja az ülést s jelenti, hogy az ülés egyetlen tárgya az Évkönyv elkészítésének ügye. Felkéri Novák László szaktársát, az Évkönyv szerkesztőjét, hogy előterjesztését megtegye.

Novák László bemutatja az ajánlattételre újból felkért Hornyánszky cég múlt évi és idei költségvetését, mely az utóbbi terhére nagy árkülönbötetet mutat. Evvel szemben a „Világosság“ nyomda árajánlata sokkal előnyösebb.

A választmány az ügy tárgyalása után hozzájárul Novák László előterjesztéséhez s megbízza szerkesztőt és Bozsik István pénztárost, hogy a „Világosság“ nyomdával az előterjesztés értelmében megkössék a szerződést. Az Évkönyv példányszáma 2000-ben állapított meg. Ülés vége.

*Ifj. Aigner Antal
II. titkár.*

Rendkívüli közgyűlés 1906 június 8-án.

Elnök: *Tanay József.*

Tanay József elnök üdvözölvén a megjelent szaktársakat, előadja, hogy a közgyűlés napirendjén a választmány által tervbe vett beruházás fölötti határozathozatal van. Felkéri Bozsik István pénztárost, mint előadót, hogy ez ügyben előterjesztését megtegye.

Bozsik István a lakáskereső bizottság nevében ismerteti az eddig tett lépéseket s tudomásul adja, hogy ideiglenes helyiségül a Böröndösök Szakegyesületének Aggteleki-utca 2. sz. alatt lévő helyiségét megfelelőnek, mely ez év augusztus hó 1-től a Gép-mesterek és Nyomók Körével közösen lenne bérbé veendő. Szól azután a tervbe vett beruházásról s fölsorolja ama tárgyakat, melyeket a választmány az Iparos-Körtől megvásárolni óhajt.

Löwy Salamon az előterjesztés első részét elfogadja, de a vételt, minthogy evvel beraktározási költség merülne fel, nem ajánlja elfogadásra.

Hollóssy János és László Dezső ily értelemben fölszólalása után közgyűlés korainak találja a most történendő beruházást, egyben pedig felhatalmazza az elnökséget, hogy fölmerülő esetekben újabb határozat kikérése nélkül alkalmi vételt tehessen. Ugy szintén hozzájárul ahhoz, hogy az ideiglenes helyiség kibéreltessék, valamint megadja a felhatalmazást az épülő nyomdászegyesületi házban bérlendő állandó helyiség ügyében kötendő szerződéshez.

Bozsik István ismerteti még az ideiglenes helyiségben érvényben lévő házsabályokat, amelyekhez alkalmazkodni fölkéri a tagtársakat. Egyéb tárgy hiányában a közgyűlés véget ért.

*Ifj. Aigner Antal
II. titkár.*

BEVÉTEL.

Pénztári kimutatás az 1906. évi június hóról.

KIADÁS.

Át hozat a múlt hóról			4078	88	Frank Lajos könyve egy példányáért	5	—		
10 drb hitelsz. részjegy á 10 K			100	—	Titkári kiadások és egyéb portó-				
Gutenberg-szobor-alap			378	92	költség	7	84	12	84
Acs-Mihály-alap			515	72					
Tagsági járulékokban befolyt:					Készpénz e hó végén			4326	50
Allamnyomda	6	60			10 drb Hitelsz. részjegy á 10 K			100	92
Athenaeum	23	40			Gutenberg-szobor-alap			378	92
Berkovics-nyomda	1	80			Acs-Mihály-alap			515	72
Budapesti Hírlap	6	—			Szakirodalmi alap:				
Egyetemi nyomda	4	80			Készpénz e hó végén			234	85
Fővárosi nyomda	5	40			Szaktanfolyam:				
Franklin	35	—			Felolvasás és kiállítás Győrött	26	62		
Franklin-fiók	6	—			Carminé Hugó számlája	38	0		
Galitzenstein	4	80			Mellékletek kinyomatása a Grafikai			113	22
Garai-nyomda	1	20			Szemléhez	48	—		
Grafikai intézet r.-t.	3	—							
Gelléri és Székely	3	60							
Globus	5	40							
Hedvig S.	1	80							
Hornyánszky	3	—							
Jókai-nyomda	1	80							
Korvin testvérek	3	—							
Lengyel Lipót	1	20							
Légrády	7	20							
Markovits és Garai	3	—							
Márkus Samu	14	40							
Máv. menetjegy-nyomda	5	40							
Molnárak Lapja	7	20							
Nagy Sándor	6	60							
Pallas	16	20							
Pannonia	2	40							
Pap és Schwarcz	1	20							
Pátria	—	—							
Pester Lloyd	12	—							
Pesti részvény-nyomda	40	80							
Poporul Román	1	20							
Posner K. L. és fia	4	20							
Reform-nyomda	2	40							
Révai és Salamon	6	60							
Rigler	7	80							
Rózsa K. és neje	4	80							
Schmeltz és Miesner	1	80							
Stephaneum	16	80							
Székesfővárosi házi nyomda	10	20							
Világosság ny.	13	20							
Weisz Ernő	2	40							
Wodianer Fülöp és fiai	6	—							
Debreczen	33	—							
Eperjes	21	60							
Miskolc	12	60							
Gyoma	8	40							
Besztercebánya	2	40							
Egyesektől:									
Szabó István	1.80								
Berger Armin	—60								
Garai Simon	1.20								
Seftsik Mihály	—60								
Schwarz Ambrus	—60								
Frankl Gyula	—60								
Farkas Lajos	—60								
Wolf Sándor	—60								
Wolf Antal	—60								
Tauber Bernát	—60								
Hahn Mór	1.20								
Brónyai Lajos	—60								
Landberger Miksa	—60								
Krutich József	1.80								
Dukai Károly	—60								
Teichner Jakab	—60								
Schäffer Béla	—60								
Fenyvesi József	—60								
Gyikó Kálmán	—60								
Fischof Henrik	3.60								
Müller József	—60								
Schulz Béla	—60								
Berger Dezső	—60								
Stalla Márton	1.20								
Ruff József	—60								
Czeiszing János	1.20								
Duchon János	1.20	24	60						
		415	20						
Ebből 10% a szakir. alapra		41	52	373	08				
Szakirodalmi alap:									
Át hozat a múlt hóról			193	33					
10% a főpénztárból			41	52					
			582	05				5682	05

Tagsági forgalom 1906 június hóban. Beléptek a Körbe:

Czrny Trifun, Bárány Nándor, Ehrenfeld Zsigmond, Erhatits József, Halapka Pál, Kramm Imre, Kohn Gyula, Menczer Aladár (Márkus), Katuza Antal, Preisz Rajmund (Kellner Ernő), Brónyai Lajos (mn.), Hinterseher Károly (Pallas), Gyikó Kálmán (Radó), Darázs István, Forray Lajos, Todorescu Vazul, Kreisler Márton, Götz József, Hódy József, Gyurcsik János, Rein József, Csorda József, Vogl Vilmos, Csuvik István, Peltz Jenő (P. részv.), Feigl Elemér, Makkó József (Győr), Kovács Benő, Vass Elemér, Virágh Aladár (Molnár Lapja), Müller Samu (Világosság), Kohn Lipót (Rigler), Baron Mór, Illés Lajos, Löwik József, Weisz Ernő (Weisz), Greiner Simon (Székesfőv.), Müller József (Károlyi), Szulinszky István, ifj. Winkelmann Antal (Eperjes), Kis Lajos (Gyoma), Bruckner Kálmán (Athenaeum). — *Hátralék mlatt törtlendők:* Schwartz Ferenc, Ungerleider Nándor, Grünfeld Ede, Kisfalusy Béla (Franklin), Krausz L. Pál (Fried és Krakauer), Bertán Ede (Hornyánszky), Cserny Kálmán, Holzinger Jenő, Kozdera József, Schaffer Mór, Schuck Ignác, Klein Sámuel, Szabó Jenő, Cziráky Sándor, Schaffer Lajos, Kis Mihály, Kovács János, Lindenbaum Mór, Lehner Rezső (ismeretlen tart.). — A hó végén 11 tb., 942 rendes, összesen 953 tag.

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy mindennemű *kondícióváltozást, úgy az abba való be-, mint kilépést haladéktalanul* adják tudtul a *Kör pénztárosának* (lakik: VIII, József-utca 23. sz., II. em.), mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és meghívókat. Elég erre a célra egy egyszerű levelezőlap.

Pénztárosunk a nyári hónapokban lakásán tart hivatalos órát (VIII, József-utca 23, II. 18) és pedig minden hétköznapon fél 1-től fél 2-ig.

Körünk megkeresésére a Budai Szinkör (igazgató Krecsányi Ignác), valamint a Városligeti Nyári Színház (igazgató Feld Zsigmond) az alábbi kedvezményes helyáratokat engedélyezte Körünk tagjai, illetve családtagjai részére:

I. Budai szinkör (Krisztinaváros):

Nagy páholy... .. 8 kor. — fil.	Körszék (I. r.)... .. 80 fil.
Zsölycszék 1 „ 80 „	„ (II. r.)... .. 60 „
I. rendű zártzék ... 1 „ 40 „	Karzati zártzék I. sor ... 80 „
II. „ „ „ „ 1 „ 10 „	„ „ „ „ II. „ „ 70 „

II. Városligeti nyári színház:

Földszinti páholy ... 8 kor. — fil.	Földsz. old. sz. II. s. — kor. 60 fil.
I. emeleti „ „ 6 — „	I. em. erkély 1-ső sor 1 „ 10 „
I. rendű zsölye... .. 1 „ 80 „	I. „ „ többi sor — „ 70 „
II. „ „ „ „ 1 „ 40 „	I. „ „ zártzék... .. — „ 60 „
Földsz. oldalsz. I. s. — 80 „	II. „ erkély I. sor — „ 70 „

E jegyek váltásához szükséges utalványok ünnep és vasárnap is érvényesek s a Budai Szinkörhöz darabonként 4 fillérért, a Városligeti Nyári Színházhoz darabonként 2 fillérért kaphatók az Athenaeum (Lenkei Alajos), Franklin (Boros Dezső), Pallas (Einöder Antal) és Pesti részv.-nyomdákban (Harsányi János), az anyae gyűlésben Novitzky N. Lászlónál, továbbá *Boszik István* szakköri pénztárosnál, valamint a körhelyiségben *Gál* pénzbeszedőnél.

Pályázat levélfejre.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának megbízásából alulírott szakbizottság pályázatot hirdet a Kör levélfejének szedésére és nyomására.

A levélfej szövege a következő: *Könyvnyomdászok Szakköre. Elnökség: Budapest V, Hold-utca 7. sz. Budapest, 19...*

Pályázati feltételek.

1. A tervezendő levélfej 22 cm. széles és 28 cm. magas, simított, fényezetlen, úgynevezett „Bankpost“ papíron lesz nyomandó.
2. A pályaművek, eltekintve az esetleg alkalmazandó alapnyomatoktól, tisztán betűöntödei anyagokból kell hogy szedessenek, illetve tervezessenek.
3. A pályaművek legfeljebb 3 színre tervezendők.
4. Pályázni lehet akár teljesen kész munkával, akár pedig teljes kivitelű, minden részletre kiterjeszkedő vázlatlalt. Mindkét esetben azonban fent adott méretek pontosan figyelembe veendőek. Az esetleges körülvágásra való tekintettel szélességben s magasságban egy-egy cm.-rel kisebb is lehet a pályamunka.
5. Pályadíjak. I. díj: úgy a szedőnek, mint a nyomónak 3—3 tízkoronás arany; II. díj: úgy a szedőnek, mint a nyomónak 2—2 tízkoronás arany; III. díj: úgy a szedőnek, mint a nyomónak elismerő oklevél.
6. A szakbizottságnak jogában áll a díjat nyert pályamunkákat úgy használati célból, mint a Gr. Sz. mellékleteként, a díjat nem nyert pályaműveket pedig bemutatás céljából csoportosítva a Grafikai Szemle számára kinyomtatni.
7. A pályaművek idegen kézírással címezve, jelígyével ellátva, a pályázó nevét magában rejtő jelígyes levélke kíséretében 1906 szeptember 20-ikáig a Könyvnyomdászok Szakköre elnökéhez címezve (Budapest V, Hold-utca 7) küldendő be. A borítékra feltűnően reáirandó: „Levélfej-pályázat“.
8. A pályaműveket a Könyvnyomdászok Szakköre szakbizottsága a pályázat lejártától számított 14 nap alatt bírálja el, szükség esetén a bizottságon kívül álló szakférfiak bevonásával.
9. A pályázaton csakis a Könyvnyomdászok Szakköre tagjai vehetnek részt.

Budapest, 1906 június 18.

A Könyvnyomdászok Szakköre szakbizottsága.

Felölös szerkesztő *Tanay József*. ☆ Főmunkatárs *Novák László*. Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre.

! Nagy díj !

KAST & ELINGER
G. m. b. H.

világhírű gyártmányai a st.-louisi világlkiállításán a legmagasabb díjjal lettek kitüntetve. — Flakgyárak: Berlinben, New-Yorkban és Chicagóban.

Képviselelő Ausztria-Magyarorsz. részére:

Carminé Hugó
Budapest, Bécs, Prága.

Betű- és Tömöntöde.

FISCHER ÉS MIKA

Budapest VI, Révay-utca 6. sz.

A legkülönbélebb célszerű és divatos
könyv- és címbetűkből

nagy választékot tart. Folyton készletben tart: szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat, a leggyorsabban készítve és a legjobb minőségben kiállítva. Ajánlja szabadalm. nyomdai vonalzó-berendezését táblázatszedéshez. Egy oktáv garnitúra 20 K.

ELVÁLLAL IGEN JUTÁNYOS ÁRON
EGÉSZ NYOMDAI BERENDEZÉSEKET.

Erdélyi M. cs. és kir. udvari fényképész (Budapest IV, Ujvilág-utca 2, a Kossuth-Lajos-utca sarkán) Szakkörünk tagjainak fényképek készítésénél a következő kedvezményeket adja:

6 db. vizit	fénykép	---	6 K,	12 db.	10 K.
6 "	kis Makart	"	14 "	12 "	24 "
6 "	kabinet	"	16 "	12 "	26 "
6 "	Makart	"	20 "	12 "	36 "

Megrendelés alkalmával mindig az utolsó havi nyugtával kell igazolni azt, hogy az illető a Szakkör tagja.

ÓCSKA SZAKKÖNYVEKET, szakfolyóiratokat vásárol
Novák László, Budapest V, Hold-utca 7. szám.

MESTERSZEDŐ, a nyomdászatechnika minden ágában gyakorlatilag képzett elsőrangú erő, mester-szedői, esetleg nyomdavezetői állást keres. Szíves megkeresések e lap kiadóhivatalához kéretnek.

SCHÖNTAG GYULA

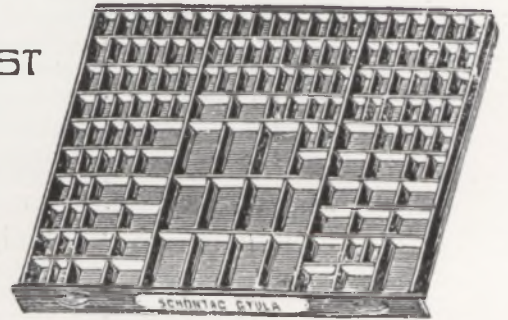
szakasztalos

BUDAPEST

Ul, Uáci-körút 51.

ooo
Kis antiquaszekrény 6 K 40 f.
Nagy szekrény 8 K 40 f.

Arjegyzék ingyen és bérmentve.

„Krause“ emeltyűs könnyomó-kézisajtó.

Saját szerkesztésű legújabb sajtónk, egészen vasból, ruganyos nyomással és a taliga visszamenetelét könnyítő szerkezettel.

Szállítási díjtól és vámtól mentesen Ausztria bármelyik vasúti állomására.

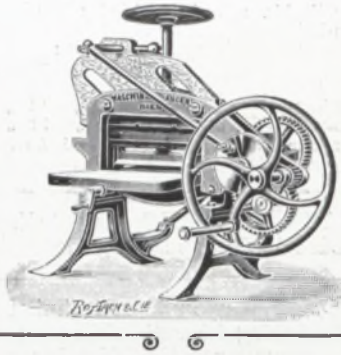
Ha a megrendelésben a födökeret küldése nincs világosan kikötve: a nélkül szállítjuk a sajtókat

A sajtó távirati megjelölése		No	A taliga		A sajtó ára	
födökerettel	födökeret nélkül		szélessége	hosszúsága	födökerettel	födökeret nélkül
			a kő számára			
Mariage	Marialite	MN	45	55	635.—	670.—
Magdalena	Magazijn	MP	55	65	725.—	775.—
Magdolum	Magenader	MPa	55	70	740.—	795.—
Maximilian	Maximianus	MQ	60	80	825.—	880.—
Moriche	Moriolis	MR	65	90	865.—	920.—
Methusalem	Metileno	MS	75	95	1000.—	1055.—
Methule	Metrisch	MSa	75	100	1010.—	1065.—
Melchior	Meldois	MT	80	100	1040.—	1095.—
Melchiades	Meldung	MTa	80	110	1060.—	1115.—
Mumie	Mulvio	MU	85	125	1135.—	1195.—
Mummerei	Mummolus	MV	95	140	1245.—	1305.—
Myscole	Myself	MX	110	150	1520.—	1595.—

Bővebb fölvilágosítást ad: KAUFMANN
GYULA, Budapest VII, Kertész-utca 37.

KARL KRAUSE, LEIPZIG.

Josef Anger & Söhne

Gépgyár és
vasöntöde

Wien-Hernals, Hauptstr. 122.

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és nyomdák, papíros-gyárak, üzleti könyveket készítő gyárak, könyvkötők, dobozgyártók számára, a legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési feltételekkel.

— MAGYARORSZÁGI KÉPVISELŐJE: —
SILBERER A. úr, Galgócon.

ORMOS GUSZTÁV UTÓDAI KÖNIG ÉS BAYER

— fotocinkográfiai műintézete —
Budapest VII, Kazinczy-u. 32.

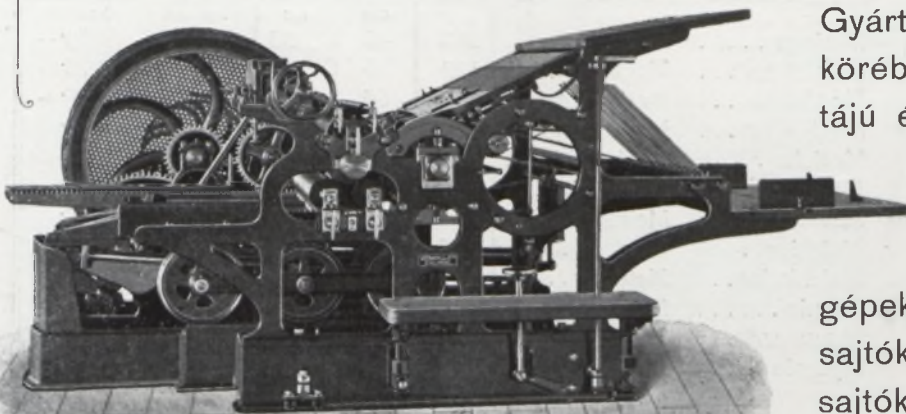
KLISEK mindennemű képes nyomtatványokhoz a legjobb kivitelben.
AUTOTÍPIA. ≡ KROMOTÍPIA.
≡ FOTOTÍPIA. ≡ FOTOLITO. ≡

— Házonkívüli felvételek. —

Magyarország egyedüli gyorsajtógyára.

Wörner J. és Társa

==== Budapesten. ====

Gyárt a sokszorosító ipar körébe vágó mindenféle fajtájú és nagyságú gépet, és pedig: könyvnyomdai gyorsajtókat, körforgású nyomógépeket, nyomdai gyorsajtókat s nyomdai kézi-sajtókat, valamint különféle könyvkötő-gépeket.

KOBLINGER & GYULA

Fotokemigráfiai Műintézete

BUDAPESTEN

VII, Csengery-utca 22. sz.

Készít

KLISÉKET

művek, folyóiratok, árjegyzé-
kek, hirdetések részére. Tervek
fotolitográfiailag sokszorosít-
tatnak. ♣♣♣♣♣♣♣♣♣♣

TELEFON 14—61.

Alapított 1892.

BEIT & Co.

HAMBURG

DRUCKFARBEN FABRIKEN

Főraktár és iroda:

MÜLLER TESTVÉREK, Budapest V, Sólyom-utca 13.

CARMINE HUGÓ

GÉP- ÉS
SZERSZÁMGYÁRA

Budapest VI, Király-u. 26.

Telefonszám 14—16.

Alapított 1878-ban.

Főüzlet és gyár: **Bécs VII, Burggasse 90.**

A grafikai iparágak összes szükségleteinek
raktára.

Képviseelője: **König és Bauer, Würzburg;**
Hugo Koch és August Fomm, Lipcse
cégeknek.

Ausztria-magyarországi vezér-
képviselője a **MONOTYPE**
betűöntő- és szedőgépek.

A párisi kiállításon grand prix-vel
és két aranyéremmel, a st.-lousi
kiállításon nagy díjjal lett kitüntetve.

Nyomdafestékek, kencék és
hengeranyagok nagy raktára

Kast és Ehinger

G. m. b. H. stuttgarti és feuerbachi
gyáraiból. Fiókgyárak: Berlinben,
New-Yorkban és Chicagóban.

Könyv- és könyomdai
festékgyár.

Wüste F.

Iroda és raktár:

BUDAPEST

VI, Teréz-körút 21. sz.

Gyárt: könyv- és könyomdák részére
való fekete és színes, valamint réz-
nyomáshoz szükséges mindennemű
és színű festékeket.

Hengeranyag- és kence-gyár.

A magyar állam nyomdászattör- ténelmi térképe

Tervezte és magyarázá szövegét írta:
FIRTINGER KÁROLY.

Ára helyben 60 fillér, vidékre 70 fillér.
Az Évkönyv megrendelői féláron kapják.

Budapesti Gutenbergház

NÁDOR LAJOS

Budapest VIII. kerület, József-utca 56. szám.

A grafikai iparágak összes szük-
ségleteinek raktára. Nyomda-
festékek, kencék és hengeranyag
nagy raktára.

Tömöntöde-berendezések,
szedővasak, lyukasztó (perforáló)
gépek, formazáró készülékek
stb., stb.

Raktár használt gépekben, melyek saját műhelyünkben teljesen
rekonstruáltatnak. Teljes nyomdaberendezések is szállítanak.

TELEFON 54-48.

KÉPVISELETEK: Berger és Wirth lipcei festékgyár; Magyar gyors-
sajtó-gyár (Kaiser L. Fiai); Faber és Schleicher könyomdai gép-
gyára, Hogenforst A. gép- és szerszámgyára képviselői.

Megjelent s a Grafikai Szemle kiadóhivatalában (Budapest, V. ker., Hold-utca 7. szám) kapható:

A Könyvnyomdászok Szakköre szaktanfolyamának 1904/1905-ik

évi Értesítője.

Terjedelme összesen tíz ív. A szaktanfolyami jelentésen kívül közli a szakelődások kivonatos ismertetését is, s ezért minden nyomdász számára igen hasznos szakkönyv számba veendő. Különösen jó eredménnyel olvashatják ama szaktársaink, akiknek a távol vidéken nincs alkalmuk intenzívebb szaktanulmányokra.

A könyv tartalma egyebek közt a következő: A grafikai iparágak általános áttekintése. — A könyvnyomtatás általános áttekintése. — A könyvnyomtató és a nyelvtan. — A könyvnyomtatás mint iparművészet. — A mesterszedő hivatása. — A könyvszedés szabályai. — A modern könyvszedés. — A táblázatszedés. — A könyvnyomtató betűi. — A könyvnyomtató kész díszítményei. — A mesterszedésbeli irányzatok. — A könyvnyomtatás feltalálása. — A névjegy. — A céget hirdető kártyák. — A levélfej. — A gyorsajtó története és fejlődése. — Meghívók és hasonló nyomtatványok. — Számlák, memorandumok, körlevelek és hasonló nyomtatványok. — A betűöntés köréből. — A papiros. — A könyvcím. — A könyvnyomtatás története.

Ára 80 fill., vidékre portómentes küldéssel 1 kor.

BERTHOLD H.

RÉZLÉNIAGYÁR ÉS
BETŰÖNTŐDE RESZV.-TÁRS.

BERLIN

Fióköntődék Szt. Pétervár, Moszkva
és Bauer & Co., Stuttgart

Nagy választék különféle körzet-
és betűujdonságokból, rézléniákból,
vignettákból és a t. ▽ Legnagyobb
választék orosz betűkből. ▽ Teljes
nyomdai berendezések gépekkel és
segédeszközökkel. ▽ Szolid kivitel.

Vezérképviselők:

PUSZTAFI ÉS TÁRSA

Budapest V, Pannonia-u. 2/b

a kik mintákkal
és ajánlatokkal
szolgálnak.

Első magyar könyv- és könyomdai
festék- és hengeranyag-gyár.

KURZWEIL JÁNOS ÉS TÁRSA

SZÁMOS
KITŰNTETÉS.

Hengerek öntése lapos
és körforgású gépek-
hez. Olcsóbb és jobb
a házi öntésnél.

GYÁR, IRODA ÉS RAKTÁR:

BUDAPEST

IX, Márton-utca 19.

Újság-, mű-, illusztráció- és
díszmű- és mindenféle szí-
nes festékek, valamennyi
grafikai iparág részére. ▽
SZEDŐSORZÓ, igazítható
feszítővel, szab. saját találm.

47,004. és 53,406. sz. magy.-osztr. szabad.

TÁVBESZÉLŐ
56—64. SZ.

„PATENT“ gelatin-
hengeranyag.

Kencék és bronzok.

Telefon 23—70. sz.

ELSŐ MAGYAR

Telefon 23—70. sz.

BETŰÖNTÖDE

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST VI, Dessewffy-utca 32. szám.

Dús raktárt tart magyar, német, tót, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

könyv- és címbetűkből, körzetekből, rézléniákból és kizárásokból,

továbbá a legkülönbélebb ékítményekből és egyéb nyomdai felszerelvényekből.

Egész nyomdai berendezések jutányos árban és gyorsan foganatosíttatnak.

BÉLYEGZŐ-METSZÉS.

MEHANIKA MŰHELY.

GALVANOPLASZTIKA.

TÖMÖNTÖDE.

ÓLOMZÁR-GYÁRTÁS.

RÉZLÉNIA-GYÁRTÁS.

!! UJDONSÁG !!

EGYETEMES TABELLA-ALAPZAT CZETTEL és BENDT-
NER szabadalma. o

Magyar királyi államvasutak nyári menetrendje.

A vonatok indulása Budapestről.

Érvényes 1906. évi május hó 1-től.

A vonatok érkezése Budapestre.

A keleti pályaudvarról				A nyugoti pályaudvarról										
Vonat-szám	óra	perc	Vonat-nemű	Délelőtt	hova	Jegyzet	Vonat-szám	óra	perc	Vonat-nemű	Délelőtt	honnán	Jegyzet	
310	6:15	sz. v.	Hatvan	Wien, Páris, Ostend, London	hová		701	12:50	sz. v.	honnán	Korlátlanpály., Bukarest			
28	6:30	"	Nagy-Kanisza, Triest	Palota-Ujpest			141	4:18	sz. v.	Palota-Ujpest				
10	6:45	gy. v.	Ujvidék, Sopron	Érszeklyvár			143	5:35	sz. v.	Dunakeszi-Alag				
906	7:00	gy. v.	Wien, Graz, Sopron	God			721	5:45	sz. v.	Czegled				
303	7:10	sz. v.	Rutka	Szeged, Szolnok			6701	6:15	sz. v.	Szolnok, Czegled				
908	7:15	sz. v.	Belgrad, Brod	Lajosmizse, Kecskemét			145	6:35	sz. v.	Palota-Ujpest				
004	7:30	gy. v.	Gyulafehérv., Nagyszombat	Esztergom			1407	6:35	sz. v.	Berlin, Zeolna				
1302	7:35	sz. v.	Fehring, Tóvis, Stanislaw	Palota-Ujpest			6308	6:55	sz. v.	Lajosmizse				
403	7:40	sz. v.	Kassa, Lemberg, M.-Sziget	Zeolna, Berlin			217	7:05	sz. v.	Párkány-Nána				
313	7:45	sz. v.	Kassa, Péc, Vinkovce	Wien			705	7:15	sz. v.	Eukarészt, Bázias				
1002	8:00	gy. v.	Zágráb, Flume, Torino, Arad, Brassó	Dunakeszi-Alag			4107	7:25	sz. v.	Dorog				
606	8:00	gy. v.	Róma, Pécs, Vinkovce	Temesvá. Karánseb., Bázias			147	7:35	sz. v.	Palota-Ujpest				
1508	8:10	sz. v.	Kassa, Csorba	Vác, N.-Maros			117	7:45	sz. v.	Páris, Wien				
1008	8:15	sz. v.	Zágráb, Flume, Pécs, Brod	Plüsscsaba			149	8:00	sz. v.	God				
408	8:35	sz. v.	Munkács, Máranarossziget	Palota-Ujpest			6507	8:15	sz. v.	Kecskemét, Lajosmizse				
2	8:50	gy. v.	Wien, Graz, Sopron	Bukarest, Bázias			4101	8:35	sz. v.	Esztergom				
24	8:55	sz. v.	Bicske	Palota-Ujpest			123	8:45	sz. v.	Párkány-Nána				
506	9:00	sz. v.	Kolozsvár, Brassó, Mára-narossziget, Stanislaw, Kiskőrös	Nagy-Maros			151	9:10	sz. v.	Berlin, Zeolna, Pozsony				
306	9:35	sz. v.	Rutka, Berlin	Lajosmizse, Kecskemét			1408	9:25	sz. v.	Palota-Ujpest				
944	11:15	sz. v.	Kiskőrös	Déltűn			153	10:50	sz. v.	Érszeklyvár				
Délután				Czegled, Szolnok			Délután				Palota-Ujpest			
812	2:20	sz. v.	Szombathely, Wien	Palota-Ujpest			155	12:05	sz. v.	Palota-Ujpest				
810	2:35	sz. v.	Arad, Tóvis, Püspökpladány	Nagy-Maros			708	12:35	sz. v.	Palota-Ujpest				
320	1:50	sz. v.	Hatvan, Szerencs	Dorog			133	1:30	sz. v.	Bukarest, Bázias				
1304	1:50	sz. v.	Fehring, Graz	Dunakeszi-Alag			108	1:40	sz. v.	Vác, Nagy-Maros				
912	1:55	sz. v.	Szabadska, B.-Brod	Párkány-Nána			6509	1:55	sz. v.	Kecskemét, Lajosmizse				
062	2:00	gy. v.	Arad, Fekereszt	Palota-Ujpest			157	2:10	sz. v.	Palota-Ujpest				
404	2:15	sz. v.	Kassa, Lemberg	Bukarest, Bázias			127	2:30	sz. v.	Nagy-Maros				
312	2:25	sz. v.	Kassa, Lemberg	Érszeklyvár			189	2:35	sz. v.	Palota-Ujpest				
504	2:35	gy. v.	Kolozsvár, Tóvis, Szatm.-Nómeti	Czegled			6703	2:40	sz. v.	Szolnok, Czegled				
510	2:40	sz. v.	Szolnok	Lajosmizse, Kecskemét			161	2:50	sz. v.	Palota-Ujpest				
328	2:50	sz. v.	Godólló	Wien, Paris			137	3:00	sz. v.	Nagy-Maros				
904	3:30	gy. v.	Péc, Eszék, Gyékényes	Palota-Ujpest			707	3:55	sz. v.	Bukarest, Bázias				
1022	3:35	sz. v.	B.-Brod, Belgrad, Konstant.	Wien			163	4:00	sz. v.	Palota-Ujpest				
304	3:30	gy. v.	Rutka, Berhn	Nagy-Maros			711	4:15	sz. v.	Wien				
16	4:20	sz. v.	Godólló	Szeged			137	4:30	sz. v.	Temesvá. Bázias				
332	5:30	sz. v.	Godólló	Lajosmizse			103	7:00	sz. v.	Palota-Ujpest				
908	5:30	sz. v.	Rutka, Berlin	Nagy-Maros			711	7:10	sz. v.	Wien				
508	5:45	sz. v.	Kolozsvár, Brassó	Nagy-Maros			137	7:10	sz. v.	Palota-Ujpest				
314	6:35	sz. v.	Hatvan	Wien			103	7:00	sz. v.	Wien				
914	6:35	sz. v.	Kiskőrös	Lajosmizse, Kecskemét			137	7:10	sz. v.	Temesvá. Bázias				
1004	6:50	gy. v.	Zágr., Flume, Róma, Torino	Bukarest, Bázias			107	9:05	sz. v.	Esztergom				
1708	7:05	sz. v.	Bicske, Triest	Zeolna, Berlin, Pozsony			4105	9:15	sz. v.	Berlin, Zeolna				
824	8:15	sz. v.	Godólló	Vác			4113	9:05	sz. v.	Pilisváros				
1008	8:20	sz. v.	Zágráb, Flume, Pécs, Brod	Lajosmizse, Kecskemét			167	10:15	sz. v.	Palota-Ujpest				
1510	8:45	sz. v.	Kassa, Csorba	Palota-Ujpest			139	10:50	sz. v.	Szeged				
502	9:15	gy. v.	Kolozsvár, Bukar., Stanislaw	Wien			733	10:40	sz. v.	Nagy-Maros				
406	9:40	sz. v.	Lemberg, Kassa, M.-Sziget	Szeged, Bázias, Bukarest			901	10:55	sz. v.	Korlátlanpály., Belgrad				
1306	9:40	sz. v.	Fehring, Graz	Kis-Kun-Fegyverháza			6511	11:15	sz. v.	Korlátlanpály., Pozsony				
606	10:10	sz. v.	Arad, Brassó	Palota-Ujpest			171	11:20	sz. v.	Palota-Ujpest				
910	10:10	sz. v.	Belgr., Eszék, Bosna-Brod	Bukarest, Konstantinapoly			151	11:30	sz. v.	Érszeklyvár				
1008	11:10	gy. v.	Kassa, Csorba, Lemberg	Bukarest, Konstantinapoly										
928	11:10	sz. v.	Rutka, Szerencs	Bukarest, Konstantinapoly										
A vonatok indulása Budapest-Józsefvárosról.				A vonatok érkezése Buda-Csász.-fűrdő kitérőre.										
Délután				Délután										
4002	8:14	sz. v.	Esztergom	4008	12:30	sz. v.	Dorog							
4010	8:34	sz. v.	Pilisváros	4014	1:15	sz. v.	Bikács							
			Bukarest	4004	2:29	sz. v.	Zágráb							
			Esztergom	4006	6:50	sz. v.	Esztergom							

